

Fiskālās disciplīnas
padome

Pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē Nr.3 (64) 2023. gada
protokols Nr. §1.1

FDP Uzraudzības starpziņojums par Latvijas Stabilitātes programmu 2023.-2026. gadiem

2023

Saturs

SAĪSINĀJUMI	3
Kopsavilkums	4
1. Fiskālās politikas attīstība	9
1.1. Vispārējās valdības bilances aktuālie rezultāti	9
1.2. Fiskālās politikas perspektīva 2023. un turpmākajiem gadiem	11
2. Ekonomikas un sociālās stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme un fiskālie riski	17
2.1. Atbalsta (vienreizējo) pasākumu fiskālā ietekme	17
2.2. Fiskālie riski	19
3. Makroekonomiskās vides novērtējums	21
3.1. Finanšu ministrijas makroekonomikas prognozes SP 2023-2026	21
3.2. Makroekonomisko prognožu un vēsturisko datu korekcija	23
3.3. Makroekonomiskā vide SP 2023/26 izstrādes laikā	24
4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi	33
4.1. Fiskālais tiesiskais ietvars pārejas periodā	33
4.2. Fiskālie skaitlisko nosacījumi pārejas periodā	34
4.3. Papildinājumi korekcijas mehānisma novērtējumā (FDL 11. pants)	38

SAĪSINĀJUMI

AS	Akciju sabiedrība
ANM	ES Ekonomikas atveseļošanas un noturības mehānisms
BPP	Budžeta plāna projekts
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
Covid-19 krīzes likums	Likums Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	Nav datu / nav attiecināms
NAWRU	Bezdarba līmenis kas neietekmē algu
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SB	Strukturālā bilance
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2023./26.	Latvijas stabilitātes programma 2023.-2026.gadiem
SPBS	Stabilitātes programmas bāzes scenārijs
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance

Kopsavilkums

1. Fiskālās disciplīnas padome vērtē Stabilitātes programmu 2023./26. gadiem augstas nenoteiktības laikā - kad ekonomikas attīstība un fiskālā politika gan Eiropas Savienībā, gan Latvijā ir atkarīga no kara gaitas Ukrainā un globālas ģeopolitiskās situācijas.
2. Energoresursu cenas starptautiskajos tirgos ir stabilizējušās un gāzes patēriņš ir samazinājies gan siltās ziemas, gan patēriņa ekonomijas dēļ, kas ir uzlabojis ES un arī Latvijas ekonomikas un fiskālo perspektīvu 2023. gadā, tomēr augstā nenoteiktība saglabājas.
3. Stabilitātes programmas fiskālie rādītāji izriet no š.g. 10. februārī Padomes sēdē apstiprinātajām makroekonomiskajām prognozēm¹, lai gan nenoteiktības laikos ekonomiskie un fiskālie rādītāji var ievērojami novirzīties no prognozētajām vērtībām.
4. Saskaņā ar Padomes apstiprinātajām FM makroekonomikas prognozēm, reālā IKP pieauguma 2023. gadā nebūs, bet turpmākos gados izaugsme būs diezgan lēna - 2024. gadā IKP pieaugs par 2% un būtisks kāpums nav gaidāms arī turpmākos gados. Savukārt jaunākās Latvijas bankas prognozes², kas publicētas martā pieļauj, ka šogad IKP izaugsme būs 0,5%, bet turpmākos gados virs 3%, ko stimulēs privātā patēriņa atjaunošanās un ekonomikā ienākošais investīciju apjoms.
5. Jaunākie statistikas rādītāji neievieš optimismu par Latvijas ekonomikas attīstības dinamiku. Vairākās nozarēs vērojama sabremzēšanās vai lejupslīde: rūpniecības produkcijas apjoms janvārī samazinājās par 9,8%, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri, bet salīdzinot ar decembri - samazinājums ir 3,3%³, būvniecībā lejupslīde turpinās no 2021. gada 3. ceturkšņa. Latvijas IKP joprojām stabilizē eksporta devums, tomēr jaunākie dati liecina par pieauguma tempa mazināšanos, kas atspoguļo gan nelabvēlīgu ārējo vidi, gan iespējamu konkurētspējas kritumu augstās inflācijas dēļ. Uzņēmumu kreditēšanas tempi ir zemi: 2022.gadā uzņēmumiem izsniegto kredītu apjoms, salīdzinot ar 2021. gadu, pieauga par 2%, bet pēdējos trijos gados vidēji tas samazinājās par 3%.
6. Inflācija, saskaņā ar FM prognozēm, 2023. gadā sasniegs 10% līmeni, bet 2024. un turpmākos divos gados ievērojami samazināsies līdz 2,2-2,5%. Eiropas Komisijas februārī publicētās prognozes⁴ gan inflācijas, gan IKP rādītājos ir līdzīgas FM aplēsēm.
7. Aktuālie makroekonomikas rādītāji liecina, ka inflācija Latvijā vēl aizvien ir augstākā Eirozonā, lai gan martā, pēc Eurostat ātrā novērtējuma, inflācija samazinājās līdz 17,3%, kas ir lielākais samazinājums pēdējā gada laikā. Tomēr pastāv bažas, ka inflācija sāk iesakņoties. Tās noturību nosaka energokrīzes dēļ kāpušās ražošanas izmaksas un patērētāju groza īpatnības, kur dominē preces ar ierobežotu pieprasījuma elastību. Latvijas Bankas veiktā inflācijas dekompozīcija parāda ka 1/3 inflācijas nav skaidrojama ar šiem objektīviem faktoriem⁵. Iespējams, ka cenu pieaugumu veicina konkurences trūkums Latvijas šaurā tirgus apstākļos, kas nosaka spiedienu uz cenu kāpumu no piedāvājuma puses. Lielai daļai Latvijas iedzīvotāju gandrīz pusi patēriņa groza veido pārtikas preces un mājokļa izmaksas, kurus iedzīvotāji spiesti pirkt arī augsta cenu līmeņa apstākļos. Patēriņa pusē redzams, ka darbinieku bruto darba samaksa iepriekšējā gadā pieauga par 8%, kas atpaliek no inflācijas tempa (17,2%), līdz ar to

¹ Pieejamas: <https://www.fdp.gov.lv/lv/media/4228/download?attachment>, skatīts 29/03/2023

² Latvijas Banka. Atjaunotās makroekonomikas prognozes 31.03.2023. [Prognozes | Latvijas Banka](#)

³ Janvārī rūpniecības produkcijas apjoms samazinājās par 9,8 % | [Oficiālās statistikas portāls](#)

⁴ European Commission forecasts, 13.02.2023, pieejams: [Economic forecast for Latvia \(europa.eu\)](#)

⁵ Latvijas Banka. Atjaunoto makroekonomikas prognožu prezentācija 31.martā (slaidis 32) [Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes](#) [Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes](#) | [Prognozes | Makroekonomika](#)

darbinieku reālie ienākumi ir būtiski samazinājušies gada laikā. Dati par strādājošo iedzīvotāju darba samaksas mediānu 2022. gadā liecina, ka 50% iedzīvotāju pelna zem 1081 eiro pirms nodokļu nomaksas vai 806 eiro neto, kas ir pārāk zems atalgojums, lai ļautu kāpināt patēriņa cenas. Pieprasījumam, nesamērīgi augsto cenu apstākļos, vajadzētu kristies, bet tas notiek pārāk lēni. Inflācijas noturība var būt skaidrojama ar apjomīgu ēnu ekonomiku un aplokšņu algām, kas būtiski palielina pieprasījumu. Tomēr pieprasījuma samazināšanās ir jūtama, jo mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums ir viens no lēnākajiem pēdējo mēnešu laikā.

8. Eurostat dati liecina, ka Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju, pēc pirktspējas paritātes standartiem, būtiski atpaliek no Lietuvas un Igaunijas, Latvijai ierindojoties 5. zemākajā vietā ES. IKP pieauguma tempi, kas veido Stabilitātes programmas pamatu, neļauj samazināt atpalicību no kaimiņvalstīm, tuvināt labklājību ES vidējam līmenim un ievērojami palielināt budžeta resursus. Tādēļ valdības galvenais izaicinājums ir panākt straujāku ekonomikas izaugsmi nekā Stabilitātes programmas scenārijā. Tas ir iespējams, ja ievērojami pieaugs investīcijas.
9. Ar pieaugušu intensitāti Latvijas ekonomikā ieplūdis liels finanšu līdzekļu apjoms no ES daudzgadu budžeta, tai skaitā arī no Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) līdzekļiem un Kohēzijas fonda. ANM laicīga un efektīva ieviešana, veicinot produktivitāti un konkurētspēju, ir viens no Latvijas ekonomikas izrāviena nosacījumiem. EK vērtējumā, ANM ieguldījumi dos gan tiešu ietekmi, gan multiplikatīvu efektu. Lielāko ietekmi uz iekšzemes kopproduktu ANM sasniegs 2026. gadā, kad tas varētu būt 1,3%-2%⁶, turklāt jau būs vērojama atdeve no iepriekšējo gadu ieguldījumiem. Izskatās, ka FM scenārijs ir piesardzīgs un pieļauj kapacitātes trūkumu savlaicīgi apgūt ES struktūrfondu un ANM līdzekļus.
10. Ņemot vērā to, ka EK SIP izņēmuma klauzula 2024. gadā vairs nebūs spēkā un jaunais ES ekonomiskais regulējums vēl nebūs spēkā, Eiropas Komisija ir publicējusi komunikāciju dalībvalstīm ar rekomendācijām fiskālai politikai 2024. gadam⁷. Šīs vadlīnijas ietver sevī gan esošā regulējuma, gan arī plānotā regulējuma elementus. EK vēlāk (jūnijā) publicēs valstīm arī specifiskas rekomendācijas, kas sevī ietvers gan kvantitatīvos rādītājus, gan kvalitatīvās vadlīnijas. **Kopumā ES dalībvalstu fiskālajām politikām 2024. gadā būtu jānodrošina vidēja termiņa parāda ilgtspējība un jāveicina ilgtspējīga un iekļaujoša ekonomiskā izaugsme. EK aicina valstu Stabilitātes programmās iekļaut fiskālos mērķus, kas nodrošinātu vispārējās valdības parādu ilgtspējīgā līmenī un nodrošina VVB deficītu ne lielāku par 3% no IKP.**
11. Padome kopumā atzinīgi vērtē valsts fiskālo politiku 2022.gadā, kas no ekonomiskā un politiskā viedokļa bija ļoti sarežģīts. Finanšu ministrijas fiskālā politika tuvākos gados tiks balstīta uz Fiskālās disciplīnas likumā noteiktās minimālās plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances sasniegšanu (0,5% no IKP). Kopumā Padome atbalsta šādu fiskālo politiku un tai būtu jānodrošina ES izvirzīto fiskālo mērķu sasniegšanu, tomēr bažas raisa pārmērīgi aktīva vienreizējo izdevumu koncepcijas pielietošana, kas teorētiski samazina strukturālo bilanci, tomēr var rezultēties ievērojamā nominālā budžeta deficītā un pieaugošā valsts parādā. FM plānotā VVB bilance turpmākajiem gadiem atbilst budžeta deficīta samazināšanas tendencei un arī 3% deficīta

⁶ The Latvian recovery and resilience plan and productivity / Valerie Vandermulen/ PowerPoint Presentation (lu.lv)

⁷ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/fiscal-policy-guidance_en, skatīts 28.03.2023

robežvērtībai. VVB deficīts 2023. gadā tiek prognozēts 4% apmērā, 2024. gadā - 2,5%, 2025. gadā - 2,2% un 2026. gadā - 0,7%, pieņemot, ka nav izmaiņu fiskālajā politikā. Jaunais ES ekonomiskais regulējums var prasīt FDL labojumus.

12. Valsts atbalsta pasākumu (Covid-19, Energoatbalsts, Ukrainas bēgļi, gāzes iegāde) ietekme uz 2022. gada VVBB tiek novērtēta 2,88 miljarda apmērā jeb 4,8% no IKP apmērā, kas nominālā izteiksmē ir vairāk nekā gadu atpakaļ (2,1 miljardi eiro), bet procentuālā izteiksmē pret IKP mazāk (6,2% no IKP). Padome jau iepriekš savos ziņojumos bija paudusi bažas, ka daži atbalsta pasākumi 2022. gadā nav bijuši pietiekoši labi mērķēti un ir vairāk politiski, nevis ekonomiski motivēti. Arī 2023 gadā tiek plānota ievērojama atbalsta programma saistībā ar Covid-19 krīzi (102 miljoni eiro, 0,2% no IKP), energoresursu cenu kāpumu (607 miljoni eiro, 1,5% no IKP), Ukrainas bēgļiem (103 miljoni eiro, 0,2% no IKP). Kopējais atbalsts tiek novērtēts 812 miljonu eiro apmērā (1,9% no IKP).
13. 2022./2023.gadā apkures sezonā sniegtais atbalsts enerģijas cenu pieauguma mazināšanai tikai daļēji bija mērķēts, turklāt tas pēc būtības neveicināja energoefektivitāti. Faktiski lielākā daļa atbalsta instrumentu beidz savu darbību š.g. aprīlī. Patreizējās enerģijas biržas cenas ļauj prognozēt, ka nākamās apkures sezonas cenas būs nedaudz zemākas nekā iepriekšējās (pēc valsts atbalsta). Tomēr pastāv tirgus satricinājumu risks, kā rezultātā saglabāsies sociālā spriedze un spiediens uz valdību atbalsta pasākumus turpināt, it īpaši, ja bez valsts atbalsta tarifu pieaugums būs būtisks.
14. 2022. gadā, augstās inflācijas ietekmē, konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās par 13,7%, sasniedzot 14,3 miljardus eiro. Galvenais kopbudžeta ienākumu avots – nodokļu ieņēmumi 2022. gadā palielinājās par 15,2% un nodokļu iekasēšanas plāns tika pārpildīts par 13,4%. Arī 2023. gada pirmo divu mēnešu laikā nodokļu iekasēšanas tendence ir pozitīva. Šogad, saskaņā ar budžeta likumu, konsolidētā kopbudžeta nodokļu ienākumi tiek prognozēti 12,3 miljardu eiro apmērā, kas ir par 6,5% vairāk nekā tika iekasēts 2022. gadā. FDP šī gada kopbudžeta nodokļu prognoze ir 12,6 miljardi eiro, par 2,6% vairāk nekā FM prognoze.
15. Valdība ir sākusi darbu pie nodokļu reformas un Finanšu ministrs ir deklarējis reformas mērķi - palielināt budžeta ieņēmumus. Padome atgādina, ka starptautiski pētījumi salīdzinoši augstu novērtē Latvijas nodokļu sistēmu⁸. Piedevām nodokļu sistēmas stabilitāte un nemainība ir vērtības pašas par sevi, it sevišķi augstas nenoteiktības laikos. Latvijā nodokļos, attiecībā pret IKP⁹, tiek iekasēts salīdzinoši maz, salīdzinājumā ar citām ES valstīm, bet vajadzības pēc papildus finansējuma ir ievērojamas. Arī 2022. gadā kopbudžeta nodokļu slogs samazinājās līdz 29,6% no IKP, gadu atpakaļ tas bija 29,9%. Līdz ar to jebkurš nodokļu ieņēmumu samazinājums būtu kompensējams ar citiem nodokļu ieņēmumiem. Nenoteiktības apstākļos, kā šobrīd, nodokļu reforma var izraisīt negaidīti negatīvas fiskālās un ekonomiskās konsekvences. Piemēram, nodokļu samazināšana, uz augstas inflācijas fona, varētu palielināt pieprasījumu, tādējādi, veicinot cenu kāpumu. Tādēļ pirms plānotajām nodokļu izmaiņām būtu nepieciešams uzmanīgi novērtēt reformas īstermiņa un ilgtermiņa ekonomiskās, fiskālās un sociālās ietekmes. Vienlaicīgi nepieciešams pastiprināt pasākumus ēnu ekonomikas samazināšanai.

⁸ Tax foundation ziņojums pieejams: https://files.taxfoundation.org/20221013150933/International-Tax-Competitiveness-Index-2022.pdf?_gl=1*1sf5c3g*_ga*MTY2NDQ0NDI5OC4xNjc1MjYyNTky*_ga_F7KWDV08V*MTY3NTI2MjU5MjY4LjAuMTY3NTI2MjU5MjY4MjY4LjA., skatīts 01.02.2023

⁹ Eurostat dati: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag/default/table?lang=en, skatīts 01.02.2023

- 16.** Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem parāda līmeņiem ES. VK novērtējums liecina, ka 2022.gadā VV parāda apmērs bija 40,8% no IKP jeb 15,9 miljardus eiro. VK prognozē, ka 2023. gadā parāds procentos no IKP sāks samazināties līdz 39,6%, bet turpmākos gados tas pieaugs minimāli - par 0,1 procentpunktu. 2024. gadā parāds prognozēts 39,7% un 2025. gadā 39,8% no IKP, bet 2026. gadā tas samazināsies līdz 38,9%. Mērens parāda līmenis ļāvis Latvijai daudzus gadus saglabāt augstu kredītreitingu un Latvija ir valsts ar brīvu pieeju finanšu tirgiem. Globālās reitingu aģentūras augsti novērtē Latvijas kredītreitingu - Moody's (A3)¹⁰, Fitch (A-)¹¹ un R&I (A)¹² un nosaka stabilu nākotnes novērtējumu. Tomēr aģentūra S&P Global, 2022. gadā saglabājot Latvijas kredītreitingu augstā līmenī (A+), ir mainījusi nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu¹³. Aģentūra uzsvērusi riskus saistībā ar karadarbību Ukrainā, augsto inflāciju un ar to saistītās tiešās un netiešās izmaksas Latvijas budžetam. Ņemot vērā negatīvo ģeopolitisko fonu reģionā, pastāv risks, ka turpmāk nākotnes novērtējumi Latvijai var tikt pazemināti, kas kopsakarā ar paaugstinātām procentu likmēm var sadārdzināt turpmāko valsts parāda apkalpošanu.
- 17.** IKP pirktspējas paritātes izteiksmē liecina, ka Latvijā 2022. gadā reālie izdevumi uz iedzīvotāju veidoja 26,1 tūkst. eiro, Lietuvā 31,7 tūkst. eiro, bet Igaunijā 30,6 tūkst. eiro. Latvija būtiski atpaliek no Baltijas kaimiņiem, bet atpalicība no ES ir vairāk kā par 9 tūkstošiem eiro. Tajā pašā laikā Igaunijā valsts parāds uz vienu iedzīvotāju ir 4,2 tūkst. eiro, bet Latvijā 8 tūkstoši, Lietuvā nedaudz virs 8 tūkstošiem. Tas ilustrē, ka valsts parāda kāpināšana nepalielina iedzīvotāju labklājību ilgtermiņā. Latvijas ekonomikas nākotnes izaicinājums ir paātrināt izaugsmi, jo tikai IKP pieaugums nodrošinās stabilu budžeta pieauguma pamatu. Šī mērķa sasniegšanai ir nepieciešams kāpināt gan pašu investīcijas, gan efektīvi ieguldīt ES līdzekļus, tai skaitā Atvесеļošanas un noturības mehānisma sniegtās iespējas. ANM finansējuma aploksne ir paredzēta 1,826 mljrd. eiro apmērā. Šī mehānisma ietvaros Latvijā paredzēts veikt reformas un uzlabot infrastruktūru. Nedaudz vairāk par vienu miljardu eiro plānots ieguldīt zaļās pārejas un digitālās transformācijas projektiem jeb 38% un 21% no kopējiem ieguldījumiem. Papildus tam, tieši produktivitātes kāpināšanai, paredzēti 196 miljoni eiro.
- 18.** Turpinās augstas nenoteiktības periods, kas skar lielāko daļu pasaules valstu un ir asi izjūtams Baltijas valstīs un ES, kur augstā inflācija un ģeopolitiskā spriedze slāpē izaugsmi. Pieaugot globāliem riskiem, izaugsmes veicināšanas politikas sabalansēšana ar ierobežojošiem fiskāliem un monetāriem instrumentiem kļūst arvien izaicinošāka. Padomes ieskatā, Latvijas tautsaimniecībā, galvenie riski ir sekojoši:
- Investīciju trūkums un ierobežotā uzņēmumu kredīvēšana, kas bremsēs tautsaimniecības izaugsmi, uzņēmumu konkurētspēju un eksportu;
 - Ierobežotā kapacitāte apgūt intensīvu ES fondu finansējumu, ievērojot termiņus un nesadārdzinot tāmes;
 - ES fondu ieplūduma apstākļos, būvniecības nozares pārkaršanas risks - darba spēka resursu nepietiekamības dēļ;

¹⁰ Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Valsts kase

¹¹ Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Valsts kase

¹² S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

¹³ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

- Ilgstošas lēnas izaugsmes jeb ekonomiskās stagnācijas risks, ja nebūs pietiekamas investīcijas un ekonomikas transformācija nesasniegs mērķus (lai gan šobrīd recesijas varbūtība ir samazinājusies);
- Inflācijas iesakņošanās, kas samazina iedzīvotāju pirktspēju (privāto patēriņu) un labklājību;
- Inflācijas/algu spirāles risks, kad pie lēnas izaugsmes bezdarba līmenis ir zems, spiediens uz algas celšanu ir augsts. Budžeta izdevumu pārskatīšana valdībā neilgi pēc budžeta likuma apstiprināšanas signalizē, ka spiediens kāpināt izdevumus veselības aprūpē un izglītībā nemazināsies un pilnībā to atrisināt ar strukturālām reformām neizdosies;
- Darba samaksas un produktivitātes plaisas paplašināšanās, kas apdraud ekonomikas konkurētspēju;
- Eksporta bremzēšanās, kas samazina tautsaimniecības izaugsmi;
- Iedzīvotāju novecošanās un sliktais veselības stāvoklis, kas ik gadu prasīs būtiski kāpināt finansējumu veselības aprūpei un sociālai aizsardzībai, kas neapdraudēs fiskālo ilgtspēju tikai strauja IKP pieauguma apstākļos.

Arī globālie riski turpina ietekmēt Latviju, kuru starpā galvenie ir ģeopolitikās konfrontācijas turpināšanās un saasināšanās. Pieaug arī globāla finanšu sektora riski, kas saistīti ar ļoti straujo procentu likmju kāpumu īsā periodā, kas nesēn izraisīja turbulenci finanšu tirgos.

1. Fiskālās politikas attīstība

1.1. Vispārējās valdības bilances aktuālie rezultāti

1. **2022.gadā Vispārējās valdības budžetā ir bijis 1838,8 miljonu eiro jeb 4,7% no IKP deficīts (budžeta likumā bija plānots 4,9% deficīts); strukturālā budžeta bilance – sabalansēta.** Budžeta bilances rādītājus, neskatoties uz nelabvēlīgiem ģeopolitiskajiem un ekonomiskajiem procesiem, ievērojami uzlaboja inflācija, kas gan palielināja nodokļu ieņēmumus, gan nominālā IKP izaugsmi. Nominālā IKP izaugsme arī ievērojami samazināja vispārējās valdības parāda izmēru attiecībā pret IKP – 40,8% 2022. gada beigās. Kopumā valdības Covid-19, energoresursu cenu pieauguma kompensāciju programmas, gāzes rezervju (vienreizējie pasākumi) negatīvo fiskālo ietekmi (4,8% no IKP) pilnībā kompensēja inflācijas ietekme. Arī 2022. gadā spēkā bija 2020. gadā aktivizētā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu un būs spēkā arī 2023. gadā. Attiecīgi arī FDL fiskālie nosacījumi lielā mērā 2022. gadā nedarbojās. Tabula 1.1. zemāk parāda, ka valsts speciālais budžets, pašvaldību budžeti un atvasināto publisko personu budžeti ir strādājuši ar pozitīvu bilanci. Pamatbudžeta bilance bija negatīvāka nekā paredzēts 2022. gada budžetā, tomēr pozitīvāka nekā gadu atpakaļ, jo lielākā daļa atbalsta instrumentu tiek finansēta tieši no pamatbudžeta. EKS negatīvās korekcijas tika veiktas ES fondu korekcijas dēļ.

1.1. tabula.

VV budžeta bilances plāns 2022. gadam un iznākums 2022. un 2021. gadam¹⁴, milj. eiro.

Balances	2022		2021
	Budžets	Iznākums	Iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1620,9	-1 838,8	-2 350,6
EKS2010 ¹⁵ korekcijas	344,9	-388,2	-505,8
Valsts konsolidētais kopbudžets	-1965,8	- 1 450,7	-1844,8
Valsts pamatbudžets	-1795,1	-1889,2	-1980,5
Valsts speciālais budžets	52,1	343,5	200,5
Pašvaldību budžeti	-196,0	62,9	-90,9
Atvasināto publisko personu b.	-26,9	33,8	26,1

Avots: Finanšu Ministrija

2. **Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi 2022.gadā sasniedza 14,3 miljardus eiro un ir palielinājušies par 13,7% attiecībā pret 2021.gadu.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 10,7%. Budžeta likumā par 2022. gadu paredzētie ieņēmumi ir pārsniegti par 12,5%. Lai arī inflācija ir veicinājusi nodokļu iekasēšanu, tomēr augstās energoresursu cenas un Krievijas agresija noteikti ir atstājuši negatīvu ietekmi uz nodokļu iekasēšanu. Kopumā nodokļos iekasēts par 15,2% vairāk nekā 2021. gadā. Nenodokļu ieņēmumi pieauguši par 9,9%, bet ārvalstu finanšu palīdzība par 5%. Lai arī Kopbudžeta ieņēmumi gada laikā ir ievērojami palielinājušies, rēķinot tos pret IKP, tie gada laikā ir samazinājušies līdz 36,5% (gadu atpakaļ 37,4% no IKP).

¹⁴ FM Bilance_20032023 datne

¹⁵Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts, balstoties uz naudas plūsmas metodi.

- 3. Nodokļu ieņēmumu plāns 2022. gadā tika pārsniegts visiem galvenajiem nodokļiem. Kopumā nodokļu iekasēšanas plāns pārpildīts par 13,4%.** No nozīmīgākajiem nodokļiem vislielākais plāna pārsniegums procentuālā izteiksmē bija IIN, kas tika pārsniegts par 21,5%. Arī UIN (19,7%) un PVN (15,7%) plāni tika ievērojami pārsniegti (skatīt 1.2. tabulu zemāk). Tomēr dažiem, mazsvarīgākiem nodokļiem, plāns netika izpildīts – Izložu un azartspēju nodoklis (17,5%), nekustāmā īpašuma nodoklis (1,5%), akcīzes nodoklis (3,1%). Kopbudžeta nodokļu slogs 2022. gadā sasniedza 29,6% no IKP, gadu atpakaļ tas bija 29,9%.

1.2. tabula.

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns (budžeta likums), reāli iekasētais (milj. eiro) un plāna pārpilde 2022.gadā

Ieņēmumi	2022 fakts	2022 plāns	pārpilde (%)
VSAOI	3667,2	3246,1	13,0
PVN	3558,7	3077,0	15,7
IIN	2262,5	1862,0	21,5
Akcīzes nodoklis	1131,0	1166,8	-3,1
UIN	378,8	316,4	19,7
NĪN	230,6	234,2	-1,5
Transportlīdzekļu ekspl. nodoklis	101,5	106,1	-4,4
Muitas nodoklis	87,9	61,9	41,9
Dabas resursu nodoklis	54,4	44,5	22,1
Izložu un azartspēju nodoklis	39,5	47,9	-17,5
Uzņēmumu transportl. Nodoklis	22,4	22,9	-2,1
Elektroenerģijas nodoklis	5,0	4,9	2,5
Kopā	11 557,4	10 190,7	13,4

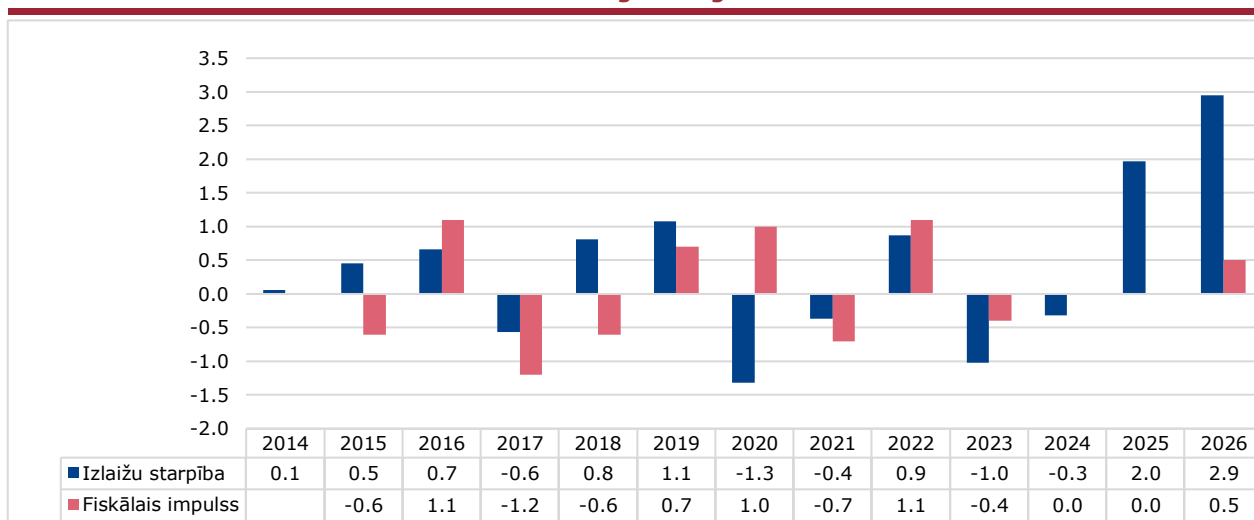
Avots: Finanšu ministrija

- 4. 2022. gada konsolidētā kopbudžeta sasniedza izdevumus 15,7 miljardus eiro apmērā un gada laikā ir pieauguši par 9,2%. Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 15,5%.** Procentuāli lielākais īpatsvars valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumos joprojām ir sociālajiem pabalstiem – 28,8%, kas 2022. gadā pieauga par 5,4%. Tomēr šīs kategorijas izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos ir samazinājies, jo ievērojami ir mazinājies Covid-19 atbalsts vairākām iedzīvotāju grupām, kuras pandēmijas laikā visvairāk cieta. Otrais nozīmīgākais izdevumu postenis ir subsīdijas un dotācijas, kuru īpatsvars ir 24,4% un, kas 2022. gadā pieauga par 5,9%. Salīdzinoši liels īpatsvars Kopbudžeta izdevumos ir arī atlīdzībai, kas tāpat kā gadu atpakaļ veidoja ap 20% no visiem izdevumiem. 2022. gadā šis izdevumu veids pieauga par 6,1%, tādējādi reālais atalgojums publiskajā sektorā ir ievērojami samazinājies pagājušajā gadā. Procentu izdevumi 2022. gadā sasniedza 196,5 miljonus eiro, tikai 4,7% vairāk nekā gadu iepriekš, kas ir labs rezultāts ņemot vērā strauji pieaugošās procentu likmes. Jau otro gadu pēc kārtas izdevumi kapitālieguldījumiem ir pieauguši tikai 1% apmērā, kas vērtējams negatīvi, jo nenodrošina adekvātu ekonomikas potenciāla attīstību.
- 5. Budžeta likumā noteiktais vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis 2022.gadā bija -4,7% no IKP, tomēr pateicoties labajiem nodokļu iekasēšanas rādītājiem (+1,4 miljardi eiro) VV strukturālā bilance sasniedza 0 gada beigās.** Ievērojamus vienreizējos pasākumus 1,88 miljardu eiro apmērā (4,8% no IKP) neieskaita strukturālās bilances aprēķinos. Energoatbalsta izmaksas tiek novērtētas

apmēram 1 miljarda apmērā (2,5% no IKP), Covid-19 – 0,8 miljarda eiro apmērā (2% no IKP). Ievērojamā strukturālās bilances uzlabošanās ir atvieglojusi Finanšu ministrijas fiskālās stratēģijas mērķu turpmākajiem gadiem sasniegšanu – samazināt un uzturēt 0,5% no IKP strukturālās bilances deficītu turpmākajos gados.

6. Zemāk, attēlā 1.1, tiek parādīts valdības fiskālās politikas precikliskums - ekonomikas fiskālais impulss un izlaižu starpība. **Padome uzsver, ka valdībai jā saglabā precikliskās fiskālās politikas princips kā tas tika darīts Covid-19 pandēmijas laikā – stimulēt ekonomiku, kad izlaižu starpība ir negatīva un otrādi.** Šobrīd ekonomiskās un politikās nestabilitātes apstākļos, kad ir ievērojami atbalsta pasākumi, kas neietekmē strukturālo bilanci, grafiks ir mazāk informatīvs. Tomēr, pēc Padomes aprēķiniem, pieņemot, ka nebūs jauno ekonomisku vai politisku šoku, izlaižu starpība kļūs ievērojami pozitīva 2025. gadā, kas prasīs ierobežojošu fiskālo politiku. Tomēr šajos augstas nenoteiktības apstākļos - valdībai jābūt gatavai ātri reaģēt uz situāciju un izmantot stimulējošu vai ierobežojošu fiskālo politiku, kad tas ir nepieciešams.

1.1. attēls. Izlaižu starpība un fiskālais impulss¹⁶ (% no IKP) periodā no 2015.g.-2025.g. t.sk. prognoze 2023.g-2026.g

Avots: Finanšu Ministrijas dati un Padomes izlaižu starpības aprēķini

1.2. Fiskālās politikas perspektīva 2023. un turpmākajiem gadiem

7. Šogad joprojām ir spēkā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj neievērot vispārējās valdības budžeta deficīta skaitliskos nosacījumus, savukārt FDL normas šogad ir spēkā. Ministru kabineta apstiprinātā fiskālā politika šogad ir balstīta uz pārejas kārtību Fiskālās disciplīnas likumā noteiktās minimālās plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances sasniegšanu un uzturēšanu (0,5% no IKP). Politikas galvenie elementi ir: (i) pakāpeniska pāreja uz neitrālu fiskālo pozīciju, (ii) fiskālā korekcija ir: no vienas puses samērīga, lai nepieļautu situāciju, ka pārmērīga korekcija varētu negatīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi, no otras – tuvinātos ilgtspējīgai fiskālai politikai (iii) pie vienreizējiem izdevumiem pieskaitīt: (a) vienreizējos izdevumus, kas saistīti ar Covid-

¹⁶ Fiskālais impulss tiek definēts kā strukturālās VVBB pasliktināšanās salīdzinot ar iepriekšējo gadu (% no IKP), lai stimulētu ekonomiku. Piemēram, skatīt SVF 2019.gada ziņojumu par Latvijas ekonomiku. Pieejams: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/06/Republic-of-Latvia-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-48565>.

19 pandēmijas negatīvo seku mazināšanu; (b) vienreizējos izdevumus valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai; (c) vienreizējos izdevumus enerģijas cenu būtiskā pieauguma kompensācijai; (d) vienreizējos izdevumus Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam Latvijā; (e) vienreizējos izdevumus Ukrainas atbalstam; (f) valsts aizsardzības bāzes izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu 100% apmērā. Pirmajā gadā pēc pieauguma 80% apmērā, otrajā gadā pēc pieauguma 60% apmērā, trešajā gadā pēc pieauguma 40% apmērā un ceturtajā gadā pēc pieauguma 20% apmērā.

- 8. Saskaņā ar augstāk pieminēto fiskālo politiku, Saeima ir pieņēmusi likumu "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024., un 2025. gadam"¹⁷, kas šogad paredz VV budžeta deficītu 4,2% apmērā no IKP un strukturālo budžeta deficītu 0,5% apmērā. Pie nemainīgas politikas 2024. gadā VVB deficīts būtu 2,4% no IKP, bet 2025. gadā – 2,1%; strukturālais deficīts saglabātos 0,5% apmērā no IKP. Padome savā uzraudzības ziņojumā¹⁸ kopumā atbalsta FM piedāvāto fiskālo stratēģiju un fiskālos mērķus. Tomēr apzinoties, ka drošībai ir jābūt vienai no valdības prioritātēm, Padome norāda, ka aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu pieaugums virs 2022. gada līmeņa nav atzīstams par klasisku vienreizēju pasākumu, jo tas neatbilst vienreizējo izdevumu pazīmēm SIP Vade Mecum izpratnē.**
- 9. 2023. gada budžeta plāna nodokļu ieņēmumu prognozes, ņemot vērā ekonomikas potenciālo recesiju un lielo nenoteiktību, izskatās samērīgas.** Šogad nodokļu ieņēmumi kopbudžetā tiek plānoti 12,3 miljardu eiro apmērā, tikai par 747,3 miljoniem jeb 6,3% vairāk nekā tika iekasēts 2022 gadā. FDP nodokļu prognozes ir līdzīgas – nodokļu ieņēmumi tiek prognozēti par 2,6% vairāk nekā FM prognoze. 1.3. tabulā redzams plānotais nodokļu iekasējums pa nodokļu veidiem 2023. gadā, tā salīdzinājums ar iepriekšējā gada rezultātu un arī ar FDP prognozēm. Tomēr ir jāņem vērā, ka FDP nodokļu iekasēšanas prognozes balstās uz vēlākiem, nedaudz optimistiskākiem makroekonomiskajiem datiem 2023. gadam – 0% IKP izaugsmi un 10% patēriņa cenu inflāciju, kamēr Finanšu ministrijas prognoze balstās uz vecāku IKP prognozi – 0,6% IKP un 8,5% inflācijas līmeni.

1.3. tabula. Kopbudžeta nodokļu iekasēšanas plāns 2023. gadam (milj. eiro), tā salīdzinājums ar 2022. gada izpildi un FDP prognozēm (% , bez iemaksām vienotā nodokļu kontā)

	FM plāns 2023 g.	2022. g izpilde	2023plāns/ 2022 izpilde	FDP 2023. g. prognoze	FDP prognoze/F M plāns
Nodokļu ieņēmumi	12286,7	11557,3	+6,5%	12607,3	+2,6%
UIN	402,0	385,9	+6,1%	400,5	-0,4%
IIN	2357,8	2343,7	+4,2%	2432,4	+3,2%
VSAOI	3997,2	3667,2	+9,5%	3827,2	-4,3%
Nekustāmā īpašuma n.	230,7	230,6	0,0%	226,4	-1,9%
PVN	3793,2	3558,7	+6,6%	3839,8	+1,2%
Akcīzes nodoklis	1187,7	1131,0	+5,0%	1181,8	-0,5%
Pārējie nodokļi	318,1	240,2	+32,4%	699,2	119,8%

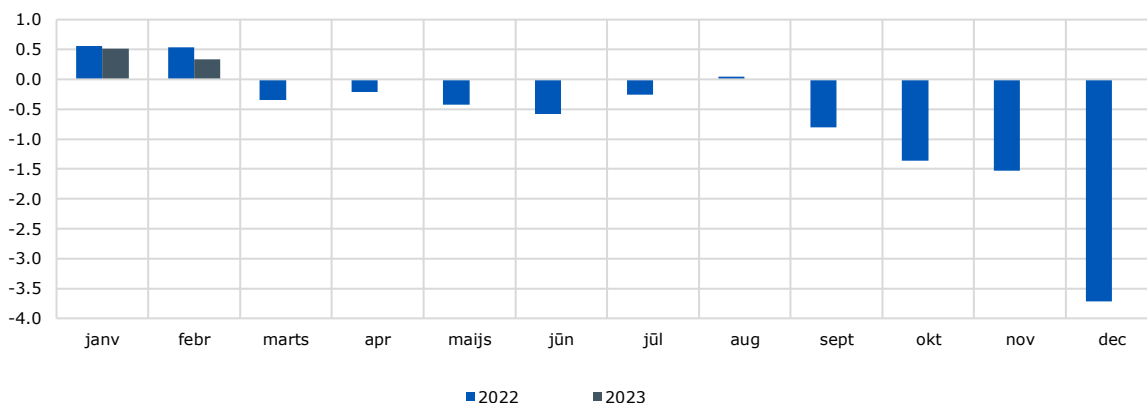
Avots: Finanšu ministrija un FDP prognozes

¹⁷ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/340396-par-valsts-budzetu-2023-gadam-un-budzeta-ietvaru-2023-2024-un-2025-gadam>, skatīts 27/03/2023

¹⁸ Pieejams: <https://www.fdp.gov.lv/lv/media/4167/download?attachment>, skatīts 27/03/2023

10. Konsolidētā kopbudžeta uzkrātie izdevumi š.g. pirmajos 2. mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu 2022.gadā, ir pieauguši par 14,1%, bet ieņēmumi par 10,3%. Vislielākais izdevumu pieaugums ir kapitālajiem izdevumiem (51,9%), subsīdijām un dotācijām (24%), precēm un pakalpojumiem (18,7%). Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumos visvairāk ir palielinājušies nenodokļu ieņēmumi (16,6%) un nodokļu ieņēmumi (13,7%). Pamatojoties un jaunajām Padomes apstiprinātajām makroekonomiskajām prognozēm 2023. gadam un divu mēnešu nodokļu iekasēšanas tendencēm, FM ir palielinājusi savas kopbudžeta nodokļu prognozes par 183,6 miljoniem eiro, tas ir par 1,5%. Tagad FM un FDP nodokļu prognozes šim gadam ir satuvinājušās vēl vairāk. Protams, ņemot vērā nestabilo politisko un ekonomisko situāciju Eiropā un visā pasaulē gan nodokļu, gan ekonomiskās prognozes var būt ļoti svārstības. Šobrīd konsolidētais kopbudžets pēc 2023.gada diviem mēnešiem uzrādīja 147,3 miljonu eiro proficītu (gadu atpakaļ 210,3 miljoni eiro), kas ir 0,3% no IKP. 2022. gadā pēc diviem mēnešiem proficīts bija 0,5% no IKP (skatīt attēlu 1.2 zemāk). Pozitīvas kopbudžeta bilances gada sākumā ir raksturīgas Latvijas budžeta ciklam un no tā nevajadzētu izdarīt tālesošus secinājumus, it sevišķi ņemot vērā lielo ekonomisko un politisko nenoteiktību.

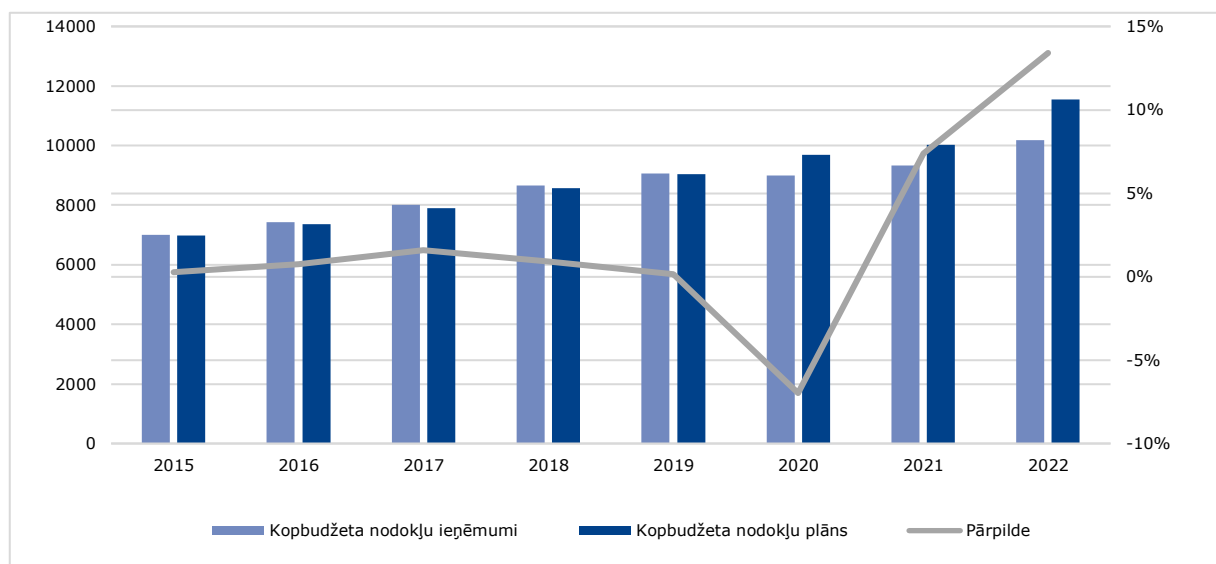
1.2.attēls. Konsolidēta kopbudžeta bilance, uzkrātās vērtības (% no IKP) 2022. – 2023. gadā

Avots: valsts kase

11. Kopumā ir jāatzīmē, ka FM nodokļu ieņēmumu prognozēšana pēdējos gados ir bijusi konservatīva un reālie nodokļu ieņēmumi vienmēr ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem, izņemot 2020.gadu. Zemāk 1.3. attēlā redzams, ka nodokļu iekasēšanas plāns vienmēr ir pārpildīts, pat gados ar zemāku ekonomikas izaugsmi nekā plānots. 2020. gads, Covid-19 krīzes un tālākās ekonomikas nenoteiktības dēļ, bija vienīgais, kad FM plāns netika izpildīts – iekasētais nodokļu daudzums bija par 7,0% mazāks par plānoto. Arī rezultāti par 2021. gadu, kad plāns tika pārpildīts par 7,3%, rāda, ka 2020. gads bija tikai izņēmums. Tik ievērojama nodokļu plāna pārpilde 2021. gadā notika ekonomiskās izaugsmes dēļ pēc Covid-19 pandēmijas, kā arī inflācijas pieauguma dēļ, kas pozitīvi ietekmēja nominālus nodokļu daudzumus. 2022. gada plāna ievērojamo pārpildi, protams, veicināja lielā gada inflācija (17,2%), kas tieši palielina vairāku nodokļu iekasēšanas apjomus.

1.3.attēls. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns, izpilde un pārpilde no 2015.g.-2022.g. (tūkstošos eiro un pārpilde %)

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

- 12. Šis un, visticamāk, arī tuvākie gadi būs lielas ekonomiskās, politiskās un fiskālās nenoteiktības laiki gan Krievijas agresijas dēļ, gan energoresursu cenu, kā arī neskaidras ģeopolitiskās situācijas dēļ. Šis būs izaicinošs laiks fiskālās politikas veidotājiem.** Visiem augstāk pieminētajiem apstākļiem ir ievērojams potenciāls pasliktināt budžeta bilanci un palielināt valsts parādu. Jau Covid-19 recesijas laikā ekspansīvā fiskālā politika ir ievērojami palielinājusi valsts parādus un veicinājusi pārmērīgas valsts iejaukšanās praksi ekonomikas procesos, kas strauji palielināja naudas piedāvājumu pasaulē un kāpināja inflāciju. Krievijas agresija pārrāva piegāžu tīklus, palielināja energoresursu cenas un to piegādes nenoteiktību, kā arī pasliktināja investīciju vidi. Tuvākie gadi, ārējās vides lielās nenoteiktības apstākļos, būs sarežģīti Latvijas ekonomikai. Šādos apstākļos valdībai ir jābūt spējīgai ātri reaģēt uz situāciju, palīdzēt ietekmētām iedzīvotāju grupām un veicināt investīcijas, kas kāpinātu produktivitāti un nodrošinātu digitālo un zaļo transformāciju. Kopumā valdībai līdz šim ir veiksmīgi izdevies cīnīties gan ar Covid-19 izraisītās krīzes sekām, gan energoresursu cenu kāpumu, tās fiskālā politika ir bijusi pietiekoši veiksmīga. Tomēr ekonomiskā un fiskālā situācija joprojām paliek nestabila un ir iespējami papildus sarežģījumi, kas var prasīt valdības aktīvu reaģēšanu. Šogad viena no prioritātēm ir Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma investīciju ieviešana, lai stiprinātu Latvijas ekonomikas potenciālu saskaņā ar ES izvirzītajām prioritātēm¹⁹: (i) veicināt ES ekonomisko, sociālo, un teritoriālo kohēziju, (ii) stiprināt ekonomisko un sociālo noturību, (iii) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, (iv) atbalstīt zaļās un digitālās transformācijas.
- 13. EK ir publicējusi paziņojumu²⁰ par Eiropas Savienības ekonomiskā regulējuma reformu. Pašlaik notiek pēdējās diskusijas par regulējuma detaļām, bet tiek plānots, ka tas stāsies spēkā tikai 2025. gadā.** Regulējuma reforma ir

¹⁹ EK darba dokuments Norādījumi dalībvalstīm par Atjaunošanās un Noturības plāniem. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/3_en_document_travail_service_part1_v3_en_0.pdf, skatīts: 29/09/2020

²⁰ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf, skatīts 31.01.2023

nepieciešama, jo atsevišķu Eiropas Savienības valstu parādi ir sasnieguši nepieredzētu līmeni un tie ir jāmazina, vienlaikus veicinot ekonomikas izaugsmi. EK, veidojot šo regulējumu, mēģina rast veidu, kā sabalansēt valstu izdevumus ar vidējā termiņā ekonomiskās politikas prioritātēm, vienlaicīgi panākot valstu parādu reālu samazināšanos. Jaunais regulējums nozīmēs mazāku fiskālo nosacījumu skaitu. Pamatā tiks kontrolēts budžeta izdevumu pieaugums un valsts parāda izmaiņas. Jaunais regulējums paredz arī strukturāli mainīt sankciju pielietojumu par fiskālās disciplīnas neievērošanu. Sodi būs mazāki, tomēr tie tiks iedarbināti nekavējoties. Neatkarīgo fiskālo institūciju, tostarp Latvijas Fiskālās disciplīnas padomes, loma pieaugs, jo paplašināsies arī tām uzticēto analītisko un kontrolējošo funkciju klāsts, tostarp strukturālo reformu fiskālās ietekmes novērtējums. Jaunais ES fiskālais regulējums visticamāk varētu prasīt koriģēt arī Latvijas fiskālo regulējumu.

- 14. Ņemot vērā, ka EK SIP izņēmuma klauzula vairs nebūs spēkā 2024. gadā un jaunais ES ekonomiskais regulējums vēl nebūs spēkā, Eiropas Komisija ir publiskojsi komunikāciju dalībvalstīm ar rekomendācijām fiskālai politikai 2024. gadam**²¹. Šis vadlīnijas fiskālajai politikai atbilst esošajam regulējumam, gan ietver sevī plānotā regulējuma elementus. EK jūnijā arī publicēs valstīm specifiskas rekomendācijas, kas sevī ietvers gan kvantitatīvos rādītājus, gan kvalitatīvās vadlīnijas. Kopumā ES dalībvalstu fiskālajām politikām 2024. gadā būtu jānodrošina vidēja termiņa parāda ilgtspējība un jāveicina ilgtspējīga un iekļaujoša ekonomiskā izaugsme. EK aicina valstu Stabilitātes programmās iekļaut fiskālos mērķus, kas nodrošinātu vispārējās valdības parādu ilgtspējīgā līmenī un nodrošina VVB deficītu ne lielāku par 3% no IKP. Stabilitātes programmai būtu sevī jāiekļauj vidēja termiņa fiskāli strukturālais plāns, kas nākotnē būs galvenais valsts fiskālās politikas dokuments. Ņemot vērā globālo energoresursu cenu samazināšanos, dokuments rekomendē ES dalībvalstīm pakāpeniski samazināt valsts atbalstu cenu kompensācijai, pieļaujot mērenu atbalstu tikai visnabadzīgākajiem iedzīvotāju slāņiem. Latvijā faktiski visi atbalsta mehānismi, energoresursu cenu pieauguma kompensācijai, beidzas aprīļa beigās.
- 15. Valdība ir sākusī darbu pie nodokļu politikas pamatnostādņēm 2024. – 2027. gadam.** Finanšu ministrs ir deklarējis reformas mērķi - palielināt budžeta ieņēmumus, kamēr sociālajiem partneriem ir pretējs mērķis – panākt zemāku nodokļu slogu, kas var radīt sarežģītu procesu reformas izstrādē. Padome atgādina, ka starptautiski pētījumi salīdzinoši augstu novērtē Latvijas nodokļu sistēmu²². Piedevām nodokļu sistēmas stabilitāte un nemainība ir vērtības pašas par sevi, it sevišķi augstas nenoteiktības laikos. Latvijā nodokļos attiecībā pret IKP²³ tiek iekasēts salīdzinoši maz, salīdzinājumā ar citām ES valstīm, bet vajadzības pēc papildus finansējuma ir ievērojamas. Līdz ar to jebkurš nodokļu ieņēmumu samazinājums būtu kompensējams ar citiem nodokļu ieņēmumiem. Padome respektē valdības deklarācijā noteikto uzdevumu uzlabot nodokļu sistēmu, tomēr pirms izmaiņām būtu nepieciešams uzmanīgi novērtēt reformas īstermiņa un ilgtermiņa ekonomiskās, fiskālās un sociālās ietekmes. Nepieciešams pastiprināt pasākumus ēnu ekonomikas samazināšanai.

²¹ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/fiscal-policy-guidance_en, skatīts 28.03.2023

²² Tax foundation ziņojums pieejams: https://files.taxfoundation.org/20221013150933/International-Tax-Competitiveness-Index-2022.pdf?_gl=1*1sf5c3g*_ga*MTY2NDQ0NDI5OC4xNjc1MjYyNTky*_ga_FP7KWDV08V*MTY3NTI2MjU5MjY4xLjAuMTY3NTI2MjU5MjY42MC4wLjA., skatīts 01.02.2023

²³ Eurostat dati: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag/default/table?lang=en, skatīts 01.02.2023

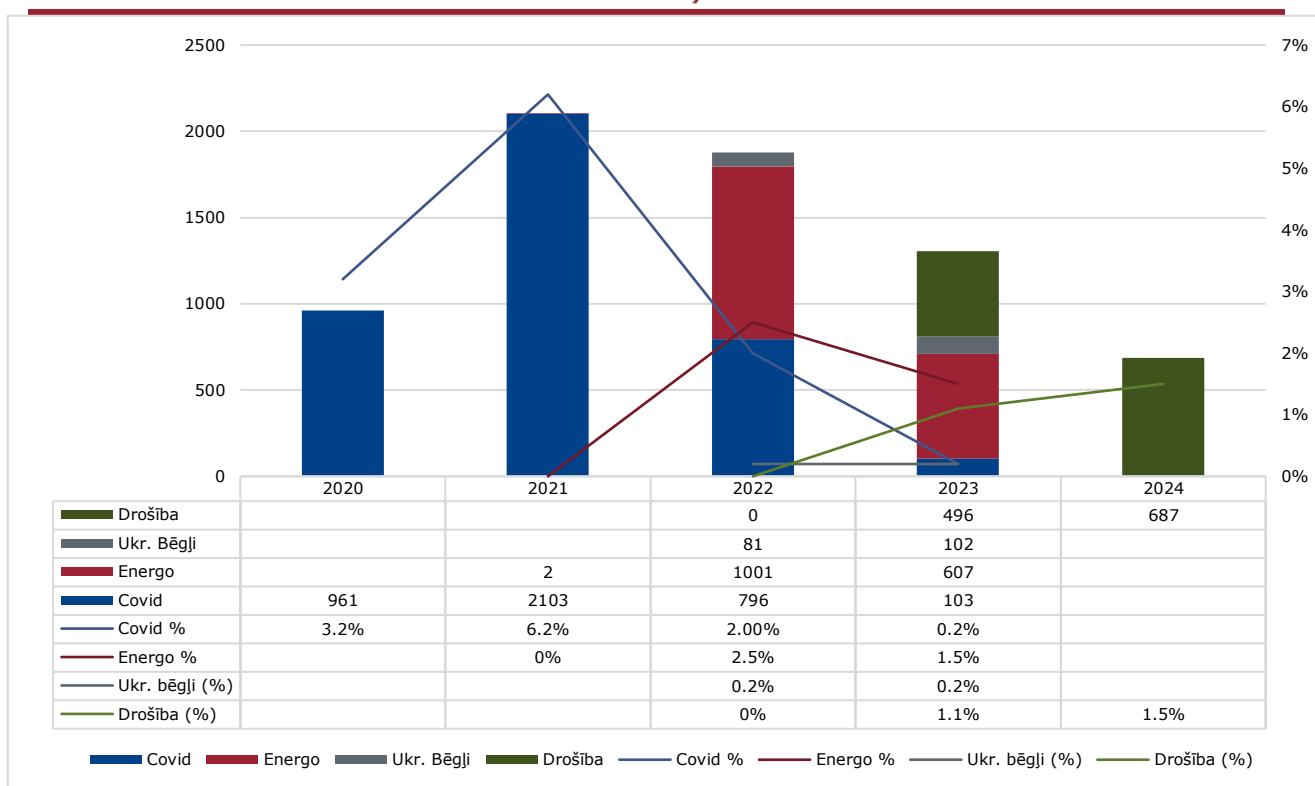
- 16. Padome atbalsta premjerministra rīkojumu Ministrijām savos budžetos atrast ietaupījumus, kas tiktu novirzīti veselības aprūpes nozarei.** Lai arī šāda pieeja nav tradicionāla un negarantē ievērojamu līdzekļu mobilizāciju, tomēr veselības aprūpes nozarē Latvijā ir ievērojams finansējuma trūkums un jebkura metode līdzekļu atrašanai ir apsveicama. Padome savos ziņojumos ir vairākkārt aicinājusi valdību veikt fundamentālu funkciju auditu ar mērķi iekonomēt budžeta līdzekļus, lai arī radikāla budžet līdzekļu pārdale ir politiski apgrūtināta, it sevišķi šādos nestabilos laikos kā šobrīd.

2. Ekonomikas un sociālās stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme un fiskālie riski

2.1. Atbalsta (vienreizējo) pasākumu fiskālā ietekme

- 17.** Pēdējos gados Latvija ir aktīvi izmantojusi fiskālo politiku, lai risinātu ekonomiskās un sociālās problēmas, ko radīja Covid-19 un Krievijas iebrukums Ukrainā ar tās konsekvencēm – augstajām energoresursu cenām un sociālajām problēmām. Atbildot uz ārkārtas situāciju un radītajām problēmām iedzīvotājiem un uzņēmējiem, valdība izveidoja ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus ar ievērojamu ietekmi uz VVBB. **Pēc pēdējiem novērtējumiem 2022. gadā šo pasākumu ietekme uz VVBB sasniedza 1,88 miljardus eiro (4,8% no IKP), gadu atpakaļ tā bija 2,1 miljards eiro (6,2% no IKP). Šogad šo pasākumu ietekme uz VVBB tiek novērtēta 0,86 miljonu eiro apmērā (1,9% no IKP):** Covid-19 0,1 miljoni eiro, energoatbalsts 0,6 miljoni eiro, Ukrainas bēgļu atbalsts 0,1 miljons eiro. Pasākumi ir terminēti laikā un mērķēti dažādām atbalsta grupām. Lai arī tiem ir ievērojama ietekme uz VVBB, tie tiek uzskatīti kā vienreizēji pasākumi, tāpēc tie neietekmē budžeta strukturālo bilanci.
- 18. Atbildot uz Krievijas agresiju, valdība ir pieņēmusi lēmumu ievērojami palielināt izdevumus aizsardzībai un iekšējai drošībai, kam ir ievērojama fiskālā ietekme.** Daļa no finansējuma palielinājuma, līdz 2,5% no IKP trīs gadu laikā, kļūs par budžeta bāzi, pakāpeniski amortizējot izdevumus. Otro daļu FM uzskata par vienreizējiem izdevumiem. FM, attiecībā uz pirmo daļu, sākot ar 2023. gadu, piedāvā atzīt, ka izdevumi, kas saistīti ar aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu palielinājumu virs 2022. gada līmeņa, ir uzskatāmi par vienreizējiem pasākumiem vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances aprēķinā Fiskālās disciplīnas likuma 5. panta trešās daļas 3. punkta izpratnē un ir pakāpeniski amortizējami fiskālajā telpā piecu gadu laikā. Līdz ar to vidējā termiņā pirmās daļas izdevumi tiks pakāpeniski iekļauti fiskālajā telpā. Pašlaik tiek novērtēts, ka tuvākajos trīs gados papildus finansējums pasliktinās VVBB par 496 miljoniem eiro (1,1% no IKP) 2023. gadā, par 687 miljoniem eiro (1,5% no IKP) 2024. gadā un 709 miljoniem eiro (1,5% no IKP) 2025.gadā. Apzinoties, ka aizsardzība un iekšējā drošībā ir šobrīd nozīmīga valdības prioritāte, Padome uzskata, ka šos izdevumus ir jāiekļauj fiskālajā telpā un tie nav vienreizēji pēc savas būtības.
- 19.** Attēls 2.1. zemāk parāda atbalsta (vienreizējo, ieskaitot aizsardzības) pasākumu ietekmes uz VVBB dinamiku pēdējos gados, kā arī prognozes tuvākajos gados. 2020.-2021. gada pasākumi ir saistīti ar Covid-19 atbalstu, bet 2022. gadā Covid-19 atbalstam pievienojās vēl energoatbalsta pasākumi un Ukrainas bēgļu atbalsts. Grafiks norāda, ka 2022. gadā energoatbalsta pasākumiem bija vislielākā nozīme uz VVBB. Saskaņā ar valdības fiskālo politiku, sākot ar 2023. gadu, papildus izdevumi aizsardzībai un iekšējai drošībai tiks klasificēti kā vienreizēji pasākumi, daļa to tiks amortizēti fiskālajā telpā saskaņā ar amortizācijas algoritmu. Jau šogad izdevumi aizsardzībai un iekšējai drošībai ārpus fiskālai telpai sastādīs 495,6 miljonus eiro (1,1% no IKP).

Attēls 2.1. Atbalsta (vienreizējo) pasākumu ietekmes uz VVBB dinamika un prognozes (tūkst. eiro, % no IKP)

Avots: Finanšu Ministrija

20. Kopumā Padome atbalsta valdības pēdējo gadu politiku atbalsta pasākumu izveidē, lai arī dažiem pasākumiem izlietotie resursi varēja būt izmantoti efektīvāk. Atbalsta programmas ir sasniegušas galvenos mērķus – nodrošinājušas ekonomikas potenciāla saglabāšanos un sociāli aizsargājušas iedzīvotājus, samērīgi izmantojot budžeta līdzekļus. Reālie izdevumi energoresursu cenu pieauguma kompensācijām 2022. gadam izrādījās mazāki, nekā sākotnēji tika plānots, siltās ziemas un enerģijas patēriņa samazinājuma rezultātā. Daļa no energoatbalsta ir universāla un daļa – mērķēta. Energoresursu cenu dinamika vieš cerību, ka energoresursu cenu kompensācijas pasākumi šoruden vairs nebūs nepieciešami. Arī EK komunikācija aicina atteikties to šiem pasākumiem, kā vienīgais izņēmums varētu būt paši sociāli visneaizsargātākie iedzīvotāju slāņi. Tomēr, ņemot vērā aktuālos notikumus pasaulē, kas ietver gan svārstības energoresursu tirgos, gan Krievijas iebrukumu Ukrainā, valdībai būs arī turpmāk operatīvi jāpielāgojas situācijai un operatīvi jāreaģē ar fiskālām svirām. Padome, nepieciešamības gadījumā, aicina valdību atbalsta instrumentus veidot labi mērķētus un izvairīties no vispārīgiem atbalsta pasākumiem.

2.2. Fiskālie riski

- 21. Krievijas agresija Ukrainā un tās izraisītā makroekonomiskā un politiskā nestabilitāte šobrīd ir galvenais ekonomisko un fiskālo risku avots.** Lai arī energoresursu cenas pasaules tirgos ir stabilizējušās, joprojām eksistē riski ar dabasgāzes piegādēm ES valstīm, ieskaitot Latviju, nākošajai apkures sezonai. Arī ASV politiskajām domstarpībām ar Ķīnu ir potenciāls ietekmēt pasaules ekonomiskos procesus. Lai arī šī gada otrajā pusē tiek prognozēta inflācijas samazināšanās Latvijā, nav izslēgti nelabvēlīgi attīstības scenāriji, kas negatīvi ietekmēs Latvijas ekonomiku un fiskālo pozīciju.
- 22. Pieaugošās procentu likmes kļūst aizvien nozīmīgāks globālais fiskālais risks. ASV un Šveices banku problēmas šobrīd izskatās atrisinātas, tomēr nevar izslēgt to atkārtošanos citās valstīs.** Lai arī pieaugošās procentu likmes var pozitīvi ietekmēt banku peļņu, neveiksmīgas procentu likmju riska vadības rezultātā, bankas var ciest ievērojamus zaudējumus. Informācijas laikmetā, pateicoties sociālajiem medijiem, pat nenozīmīgas banku problēmas īsā laikā var rezultēties nopietnās likviditātes un arī maksātspējas problēmās. Savukārt, globālās finanšu infrastruktūras apstākļos, vienas bankas maksātnespēja var izraisīt lavīnas efektu un radīt problēmas arī citu valstu finanšu sistēmās. Lai arī šobrīd nav pazīmju par finanšu sektora problēmām Latvijā, Latvijas Bankai ir uzmanīgi jāseko Latvijas finanšu sektora attīstībai un laicīgi jāreaģē problēmu gadījumā. Pieaugošās procentu likmes arī sadārdzina Latvijas valsts parāda apkalpošanu tomēr, salīdzinoši augstā kredītreitinga un atbildīgas fiskālās politikas dēļ, Latvijas parāda apkalpošana šobrīd nav nozīmīgs slogs valsts budžetam – šogad tam tiks izlietots tikai 0,6% no IKP (gadu atpakaļ -0,5% no IKP).
- 23. Valsts akciju sabiedrībām - gan tām, kas ir piederīgas vispārējam valdības sektoram, gan tām, kuras tam nekvalificējas - ir ievērojams potenciāls pasliktināt valsts fiskālo pozīciju. Vēsturiskie valsts AS darbības rezultāti norāda, ka tās ir vienas no lielākajām fiskālo risku avotiem.** Arī korporatīvās pārvaldības problēmām valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās, kas pieklasificējamās vispārējam valdības sektoram, ir potenciāls radīt negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci. FM būtu pastiprināti jāseko "Latvijas Dzelzceļš", "Airbaltic" un "Altum" darbībai. FDP detalizētāk izskata fiskālos riskus un novērtē Finanšu ministrijas sagatavoto FRD savā Uzraudzības ziņojumā²⁴.
- 24. Neskatoties uz EK rekomendācijām²⁵, saglabājoties augstām enerģijas cenām, pastāv risks, ka sociālās spriedzes un sabiedrības spiediena rezultātā, valdība saglabās salīdzinoši plašus un universālus energoresursu cenu kompensācijas atbalsta instrumentus ar ievērojamu fiskālo ietekmi.** Iepriekšējā apkures sezonā sniegtais atbalsts bija vairāk universāls nekā mērķēts, turklāt tā tas neveicināja investīcijas energoefektivitātē. Energoresursu cenu pieauguma atbalsta pasākumi tiks pārtraukti aprīļa beigās. VTBL 2023/2025 un arī SP 2023/2026 nav paredzēti līdzekļi jauniem atbalsta pasākumiem nākošajai apkures sezonai 2023./2024. gadā. Enerģijas biržas cenas 2023. gada sākumā ir ievērojami kritušās, taču to ietekme uz apkures izmaksām ir ar vairāku mēnešu nobīdi. Vairāki, lielo pilsētu pašvaldību, siltuma piegādātāji ir sākuši iesniegt Sabiedrisko pakalpojumu cenu regulatoram pārskatītus un samazinātus siltuma tarifus 2023. gada vasaras un ziemas periodiem. Tomēr, ja

²⁴ Pieejams: <https://www.fdp.gov.lv/lv/media/4167/download?attachment>, skatīts 27/03/2023

²⁵ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/fiscal-policy-guidance_en, skatīts 28.03.2023

enerģijas cenas gada otrajā pusē atkal palielināsies, pastāv risks, ka samazinātie tarifi bez valsts atbalsta komponentes, daļā gadījumu, gala patērētājiem var būt augstāki nekā iepriekšēja apkures sezonā. Skat. teksta logu 1.

Teksta logs 1

Par siltumapgādes tarifu pārskatīšanas praksi

Viens no šādiem piemēriem, skar galvaspilsētas otro lielāko siltuma piegādātāju AS Rīgas Siltums. 2022./23. gada apkures sezonā RS siltuma tarifs bija 183,86 eiro, bet ar valsts atbalsta piemērošanu, šis tarifs bija samazināts līdz 112,38 eiro. Jaunākais RS siltumenerģijas plānotais tarifs mājražotājiem ir 165,32 eiro. Jaunā tarifa projekts iesniegts Sabiedrisko pakalpojumu regulatoram un pašlaik notiek tā vērtēšana. Kopumā RS mājražotājiem ir plānojis samazināt siltumenerģijas tarifu par 10%. Tomēr, ņemot vērā, ka valsts atbalsts nākošajai apkures sezonai netiks piemērots, mājražotājiem šis tarifs faktiski pieaugs par 47% salīdzinot ar 2022/23. gada ziemas sezonu. Pašlaik energoapgādes uzņēmumi tikai sāk iesniegt jaunus tarifu piedāvājumus Sabiedrisko pakalpojumu tarifu regulatoram un, nesaglabājoties zemākam enerģijas cenu līmenim, var pieaugt arī spiediens uz valdību atsākt un turpināt enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumus. uz valdību atbalsta pasākumus turpināt, it īpaši, ja bez valsts atbalsta tarifu pieaugums būs ievērojams.

Avots: RS tarifi saskaņā ar publiski pieejamo informāciju uzņēmuma mājas lapā²⁶.

²⁶ AS "RĪGAS SILTUMS" siltumenerģijas tarifs | AS "Rīgas Siltums" (rs.lv)

3. Makroekonomiskās vides novērtējums

25. Šis un arī nākošais gads iezīmējas ar konservatīvām prognozēm gan Latvijā, gan pasaulē. Aktualizētās prognozes biežāk tiek pārskatītas samazināšanas virzienā un tas skar ne tikai 2023.gadu, bet arī 2024. gadu. Starptautiskas prognozēšanas institūcijas šī gada sākumā ir pārskatījušas globālās makroekonomiskās prognozes lielākajām pasaules ekonomikām. Pasaules Bankas prognoze, par IKP pieaugumu pasaulē kopumā, ASV un Eirozonā, ir pārskatīta pesimistiskā virzienā gan 2023. gadā, gan 2024. gadā. Savukārt Starptautiskais valūtas fonds pārskatījis prognozes 2023. gadam tās kāpinot, salīdzinājumā ar oktobrī prognozēto, bet attiecībā uz 2024. gadu - pasliktinot prognozes par 1-2 procentpunktiem. Eiropas Komisija, saskaņā ar pašlaik pieejamajiem datiem, šī gada februārī pazeminājusi Eirozonas izaugsmes prognozi 2023. gadam par 1,4 procentpunktiem. Prognožu salīdzinājums skatāms 3.1. tabulā.

3.1.tabula.

Starptautisko institūciju prognozes par IKP izaugsmi

Prognozētājs	Reģions	2023	2024	2023	2024
Pasaules Banka	Pasaule	1,7	2,7	-1,3	-0,3
	ASV	0,5	1,6	-1,9	-0,4
	Eirozona	0,0	1,6	-1,9	-0,3
Starptautiskais valūtas fonds	Pasaule	2,9	3,1	+0,2	-0,1
	ASV	1,4	1,0	+0,4	-0,2
	Eirozona	0,7	1,6	+0,2	-0,2
Eiropas Komisija	Pasaule
	ASV
	Eirozona	0,9	1,5	-1,4	...

Avots: PB, EK, SVF

26. Turpinās augstas nenoteiktības periods, kas skar lielāko daļu pasaules valstu un ir īpaši asi izjūtams Baltijas valstīs un Eiropā, kur augstā inflācija un ģeopolitiskā nenoteiktība slāpē izaugsmi. Pieaugot globāliem riskiem - ekonomikas prognozēšana, fiskālā un monetārā sabalansēšana valdībām kļūst arvien izaicinošāka. Pastāvošo risku komplicētā daba liek raksturot turpmāko desmitgadi kā nenoteiktu un nemierīgu. Pasaules ekonomikas foruma risku pārskatā²⁷ ir salīdzināti cilvēcei labi pazīstamie jeb "vecie" riski. Kā būtiskākie no tiem uzsvērti - inflācija un ar dzīves dārdzību saistītas krīzes, tirdzniecības kari, kapitāla aizplūšana no jaunattīstības tirgiem, sociālie nemieri, ģeopolitiskā konfrontācija un kodolkara draudi. Šo risku kopumu pastiprina salīdzinoši "jauni" notikumi globālajā risku vidē, tostarp pārmērīgs parādu līmenis daudzās valstīs, jauna lēnas izaugsmes laikmeta iestāšanās, zems globālais investīciju līmenis un deglobalizācija, cilvēces novecošanās, straujš un neierobežots divējāda lietojuma (civilo un militāro) tehnoloģiju īpatsvara pieaugums, pieaugošais klimata pārmaiņu ietekmes spiediens.

3.1. Finanšu ministrijas makroekonomikas prognozes SP 2023./26.

27. Uzsākot Stabilitātes programmas 2023-2026 izstrādes ciklu, Finanšu ministrija ir atjaunojusi makroekonomikas prognozes, kas tika skatītas un apstiprinātas Padomē š.g. 10. februārī.²⁸ Tā kā 2022. gads iezīmējās ar ārkārtēju un globālu ekonomisko un ģeopolitisko nenoteiktību - gan Latvijas, gan starptautisko institūciju

²⁷ WEF Global Risks Report 2023.pdf (weforum.org)

²⁸ Makroekonomiskās prognozes Stabilitātes programmai 2023-2026 | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

eksperti vairākkārt pārskatīja pieņēmumus par makroekonomisko attīstību - pazeminot IKP pieauguma prognozi un kāpinot inflācijas prognozi.

3.2.tabula.

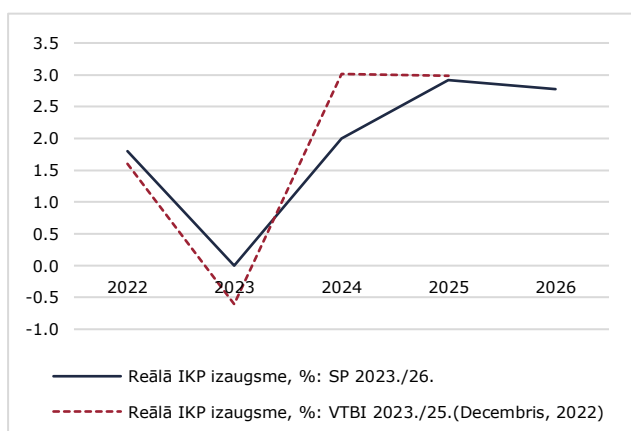
Padomes apstiprinātie makroekonomisko prognožu rādītāji, %.

Makroekonomiskie rādītāji	2023	2024	2025	2026
Reālā IKP izaugsme	0,0	2,0	2,9	2,8
Nominālā IKP izaugsme	11,7	5,5	5,7	5,5
Inflācija (Patēriņa cenas)	10,0	2,2	2,5	2,5
IKP deflators	11,7	3,4	2,7	2,7
Potenciālā IKP izaugsme	2,0	2,0	2,1	2,4
Izlaižu starpība	-1,5	-1,4	-0,6	0,0

Avots: Finanšu Ministrija

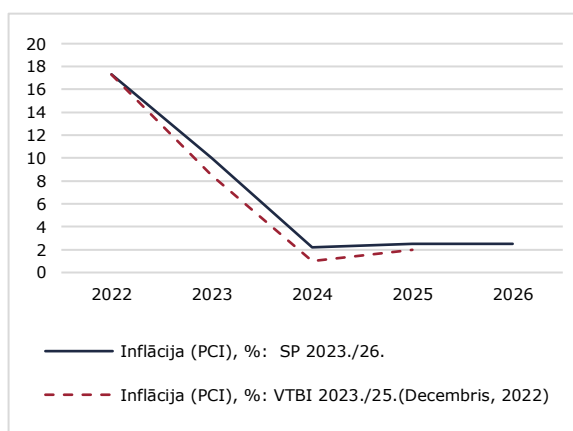
28. Ņemot vērā to, ka 2022. gads noslēdzās ar nedaudz labāku iznākumu nekā sākotnēji prognozēts, bija pamats 2023. gadam neprognozēt lejupslīdi, pieņemot, ka IKP paliks iepriekšējā gada līmenī. Tādejādi pašlaik nav pamata ar lielu optimismu raudzīties uz turpmāko gadu ekonomiskā attīstībā. Salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2023/25 (decembra) prognozi, reālā IKP prognoze 2023. gadam tika koriģēta uz augšu par 0,6 procentpunktiem, bet jau 2024. gadam pazemināta par 1 procentpunktu. Attiecībā uz 2025. gadu reālā IKP prognoze pazemināta par 0,1 procentpunktu. FM 2026. gadā prognozē IKP pieaugumu 2,8% apmērā, salīdzinot ar 2025. gadu. Skat. 3.1. attēlu un 3.2. tabulu.
29. Inflācijas prognoze šim un arī turpmākiem gadiem ir kāpināta, iezīmējot pašlaik pastāvošo neskaidrību par energoresursu cenu attīstību un arī iespējamo darba samaksas kāpumu nodarbinātajiem. FM prognozēs, salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2023/25 (decembra) prognozi, 2023. gadam inflācijas vērtība paaugstināta par 1,5 procentpunktiem, bet 2024. gadam paaugstināta par 1,2 procentpunktiem. Savukārt 2025. gadam tā paaugstināta par 0,5 procentpunktiem. FM 2026. gadā prognozē inflācijas līmeņa normalizāciju līdz 2,5%. Skat. 3.2. attēlu un 3.2. tabulu.

3.1. attēls. Reālā IKP prognoze SP 2023/2026 un prognoze VTBI 2022-2025

Avots: FM

3.2. attēls. Inflācijas prognoze SP 2023/2026 un prognoze VTBI 2022-2025

Avots: FM

30. Eiropas Komisijas februārī publicētās prognozes²⁹ liecina, ka Latvijas reālais IKP 2023. gadā pieaugs par 0,1%, bet 2024. gadā par 2,7%, savukārt inflācija 2023. gadā būs 7,9%, bet 2024. gadā 1,5%. Kopumā gan FM, gan EK prognozes rāda, ka 2023. gadā vēl saglabāsies diezgan būtisks patēriņa cenu pieaugums, kas normalizēsies vien sākot ar 2024. gadu. Arī uz IKP pieaugumu pašlaik būtu jāraugās ļoti konservatīvi. Salīdzinot FM reālā IKP prognozi ar EK prognozēto 2023. gadam, FM prognoze ir par 0,1 procentpunktu zemāka un liecina par neitrālu izaugsmi. Arī 2024. gadam FM prognoze ir piesardzīgāka un, salīdzinot ar EK prognozēto, IKP pieaugums ir par 0,7 procentpunktiem mazāks. FM inflācijas prognozes liecina par lēnāku tās līmeņa pazemināšanos nekā prognozē EK. 2023. gadam FM prognozē 10% inflācijas līmeni, bet EK par 2,1 procentpunktiem mazāku vērtību. Arī 2024. gadam FM prognozētais inflācijas līmenis ir par 0,7 procentpunktiem augstāks nekā EK prognozēs.

3.2. Makroekonomisko prognožu un vēsturisko datu korekcija

31. Sakarā ar CSP veiktajām ikgadējām laika rindu korekcijām, FM martā, pēc SP 2023/26 makroekonomisko prognožu apstiprināšanas, ir koriģējusi šādus rādītājus:

- Nominālā IKP līmeņus no 2022. līdz 2026. gadam, tos pazeminot;
- Nominālā IKP pieauguma tempu 2021. un 2022. gadam, tos pazeminot;
- Reālā IKP pieauguma tempu 2022. gadam, to kāpinot;
- IKP deflatoru 2021. un 2022. gadam tos pazeminot.

Prognožu periodam 2023.-2026. gadam tika koriģēti līmeņa rādītāji, saglabājot FDP apstiprinātās mainīgo pieauguma tempus.

Salīdzinājums par veiktajām korekcijām skatāms 3.3. tabulā.

3.3. tabula.

FM veiktās makroekonomikas datu korekcijas saskaņā ar CSP veikto vēsturisko datu revīziju

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Nominālais IKP (milj.EUR) (FDP Apstiprinātie dati (10.02.))	30294,0	33695,9	39392,9	43985,8	46384,5	49030,5	51739,0
Nominālais IKP (milj.EUR) (FM Koriģētie dati (13.3.))	30294,0	33587,6	39080,7	43637,2	46016,9	48641,9	51329,0
Korekcija (milj. EUR)	0,0	-108,3	-312,2	-348,6	-367,6	-388,6	-410,0
Nominālā IKP pieaugums % FDP Apstiprinātie dati (10.02.))	-1,3	11,2	16,9	11,7	5,5	5,7	5,5
Nominālā IKP pieaugums % (FM Koriģētie dati (13.3.))	-1,3	10,9	16,4	11,7	5,5	5,7	5,5
Korekcija %op.	0,0	-0,4	-0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Reālais IKP % (FDP Apstiprinātie dati (10.02.))	-2,2	4,1	1,8	0,0	2,0	2,9	2,8
Reālais IKP % (FM Koriģētie dati (13.3.))	-2,2	4,1	2,0	0,0	2,0	2,9	2,8
Korekcija %op.	0,0	0,0	+0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
IKP deflators % FDP Apstiprinātie dati (10.02.))	1,0	6,9	14,8	11,7	3,4	2,7	2,7
IKP deflators % (FM Koriģētie dati (13.3.))	1,0	6,5	14,1	11,7	3,4	2,7	2,7
Korekcija %op.	0,0	-0,3	-0,7	0,0	0,0	0,0	0,0

Avots: Finanšu Ministrija

²⁹ European Commission forecasts, 13.02.2023, pieejams: [Economic forecast for Latvia \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/economic_forecast_for_latvia)

3.3. Makroekonomiskā vide SP 2023./26. izstrādes laikā

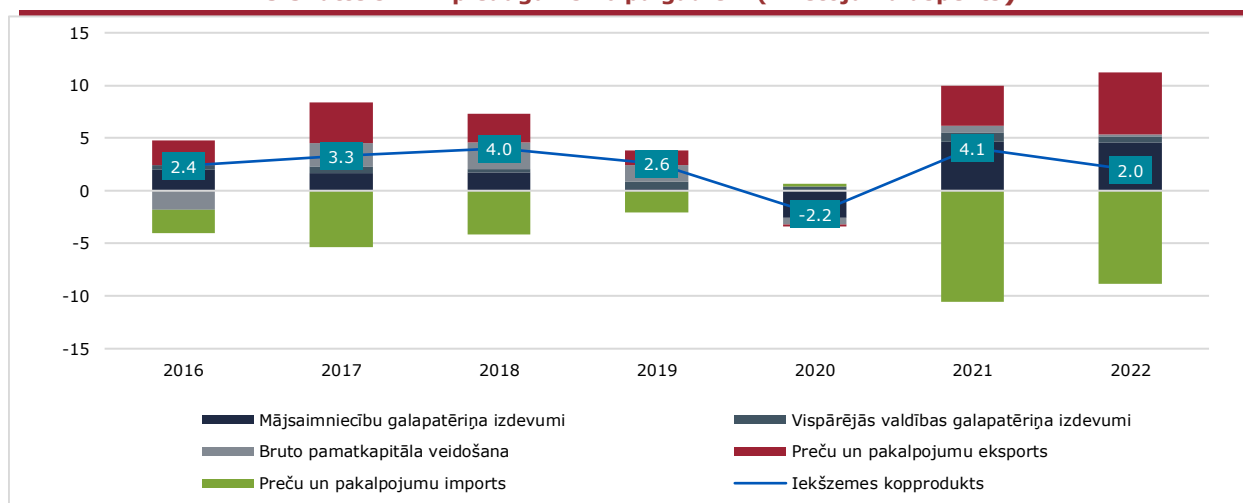
32. Veidojot SP 2023/26 ir jau pieejami makroekonomisko vidi raksturojošie dati par 2022. gadu, kā arī par pirmajiem diviem 2023. gada mēnešiem. Tie liecina par izaugsmes bremsēšanos, inflācijas noturību un ekonomikas balansēšanu uz lēnas izaugsmes un recesijas robežas.

33. **Saskaņā ar CSP datiem Latvijas iekšzemes kopprodukts salīdzināmajās cenās 2022. gadā pieauga par 2%. Gada garumā IKP pieaugums kļuva ar katru ceturksni lēnāks, tomēr kopumā ir izdevies izvairīties no recesijas un arī gada pēdējā ceturksnī sasniegt minimālu izaugsmi 0,5% pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu (sezonāli un kalendāri koriģēti dati).**

Raugoties no izlietojuma aspekta, lielākais piesaugsma IKP pieaugumā bija preču un pakalpojumu eksportam un, neskatoties uz iedzīvotāju pirktspējas pasliktināšanos, arī mājsaimniecību patēriņš pieauga par 4,6%, kas ir gandrīz tik pat cik bija 2021. gadā. Valdības ieguldījumi pieauga par 0,5%, bet investīciju apjoms pieauga par 0,2% un abas šīs sadaļas, salīdzinot ar 2021. gadu, samazinājās.

CSP dati, no ražošanas aspekta raugoties, liecina, ka ražojošo nozaru pievienotā vērtība 2022. gadā samazinājās par 1,1%, bet pakalpojumu nozarēs tā pieauga par 4,2%. Lielākais pozitīvais iespaids IKP pieaugumā ir bijis pandēmijā smagi cietušajām nozarēm: izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumiem (+57,5%) un mākslas, izklaides un kultūras pakalpojumiem (+26,6%). Tomēr pārliecinošu izaugsmi varēja vērot arī relatīvi stabilās nozarēs: komercpakalpojumos (+15,7%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumos (+14%) un lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (+7%). Lēnāka izaugsme bija tādā Latvijai būtiskā nozarē kā apstrādes rūpniecība (+2,7%), bet pārējā rūpniecība (BDE) nonāca dziļā lejupslīdē (-11%). Lejupslīde fiksēta arī tādās lielās nozarēs kā būvniecība (-11,3%) un tirdzniecība (-6,3%).

3.3. attēls. IKP pieaugums % pa gadiem (izlietojuma aspekts)

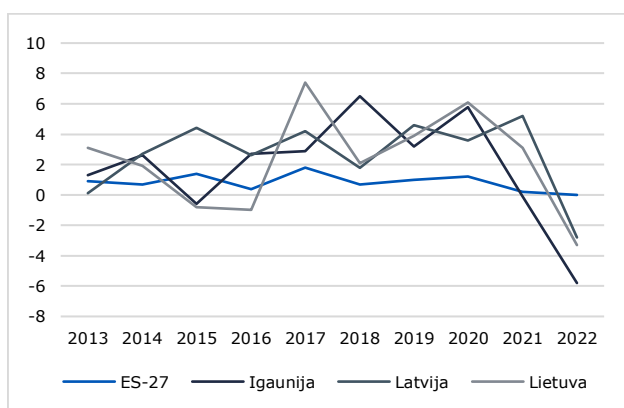
Avots: CSP

34. Jaunākie CSP dati liecina, ka 2022. gadā vidējā bruto darba samaksa pieauga par 7,5%, bet gada pēdējā ceturksnī tā pieauga par 8% un bija 1443 eiro. Gada noslēdzošā ceturksnī privātā sektorā darba samaksa pieauga par 9,3% un bija

1441 eiro, bet sabiedriskajā sektorā pieaugums bija 4,8% un vidējās bruto darba samaksas apmērs bija 1451 eiro jeb par 10 eiro vairāk. Tomēr, ņemot vērā augsto inflāciju, kas 2022. gadā sasniedza 17,2%, redzams, ka darba samaksas pieauguma temps no tās atpaliek vairāk kā divas reizes. Mēneša vidējā neto darba samaksa 2022. gadā bija 1006 eiro, salīdzinot ar 2021. gadu - tās pieaugums bija 7%. Tomēr, ņemot vērā inflācijas kāpumu, reālā darba samaksa samazinājās par vairāk kā 8% 2022. gada laikā. Strādājošo reālo ienākumu samazināšanās novērota katrā ceturksnī, pie tam - otrajā un trešajā ceturksnī tā strauji pieauga, pārsniedzot 11%-12%. Dati par strādājošo iedzīvotāju darba samaksas mediānu 2022. gadā liecina, ka 50% iedzīvotāju pelnīja zem 1081 eiro pirms nodokļu nomaksas vai 806 eiro neto. No vienas puses tas skaidri norāda, ka algu/inflācijas spirāle neattīstās, bet objektīvi pastāv potenciāls šādai situācijai attīstīties. Strādājošo ienākumu pieaugums netiek līdzī patēriņa cenu kāpumam un strādājošo pirktspēja samazinās diezgan strauji.

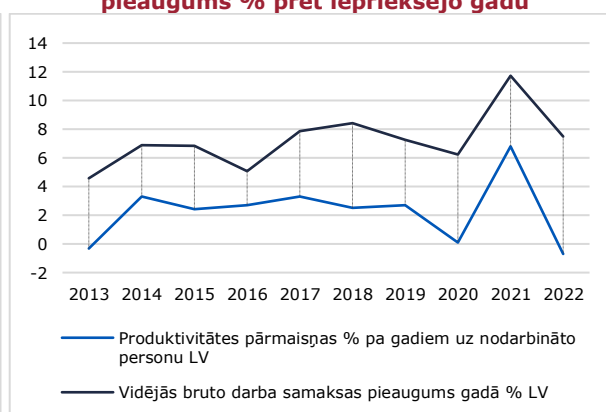
- 35. Darba tirgū, neskatoties uz to, ka nenotiek aktīva IKP izaugsme, situācija ir diezgan stabila un bezdarba līmenis būtiski nepieaug. 2022. gadā kopumā bezdarba līmenis bija 6,9%, pie tam, sieviešu vidū bezdarba līmenis bija zemāks 5,6%, bet vīriešu vidū 8,1%. Reģistrētā bezdarba līmenis februārī bija (6,3%), liecina NVA dati, bet saskaņā ar CSP sezonāli koriģētiem datiem tas bija 6,7% no tiem 8,8% bezdarbnieki vīrieši, bet 4,6% sievietes. Kopumā bez darba februārī bija 64,3 tūkstoši cilvēku, bet brīvās darba vietas bija ap 25,9 tūkstoši. Aktuālie dati par vakanču skaitu pašlaik pieejami par 2022. gada ceturto ceturksni. Lielākais vakanču īpatsvars šajā laikā bija valsts pārvaldē un aizsardzībā (7,7%), transporta un uzglabāšanas nozarē (3,2%) un administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībā (3%).**
- 36. Produktivitātes kāpināšana ir lielākais Latvijas ekonomikas tuvākās desmitgades izaicinājums.** Nepieciešams kāpināt strādājošo produktivitāti IKP gan rēķinot uz vienu stundu, gan rēķinot uz vienu nodarbināto. Ņemot vērā negatīvās demogrāfiskās tendences un paredzamo darbības vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanos, īpaši pieaug ieguldījumu nepieciešamība cilvēkkapitālā, kāpinot strādājošo darba prasmju līmeni un konkurētspēju, kā arī sekmējot labus sabiedrības veselības rādītājus.

3.4. attēls. Produktivitātes pieaugums % pa gadiem, rēķinot uz nostrādāto stundu

Avots: Eurostat

3.5. attēls. Produktivitātes pieaugums uz vienu nodarbināto un vidējās darba samaksas pieaugums % pret iepriekšējo gadu

Avots: Eurostat un CSP

37. Būtiska problēma ir darba samaksas pieaugums, kas nav sasaistīts ar produktivitātes pieaugumu, kas ir detalizēti pētīts LV PEAK Produktivitātes ziņojumā 2022³⁰. No vienas puses ir izprotams nodarbināto spiediens uz darba devējiem, pieaugošās dzīves dārdzības un atvērtā ES darba tirgus apstākļos, bet no otras puses ar produktivitāti nesaistīts, darba samaksas pieaugums ievaino Latvijas ekonomikas konkurētspēju. Tādēļ, lai pārrautu šādu "apburto loku" nepieciešami mērķēti un tālredzīgi ieguldījumi produktivitātes kāpināšanā. 2023. gada 22. februārī norisinājās ikgadējā konference "Produktivitātes dialogs", kurā uzstājās EK finanšu lietu ģenerāldirektorāta nodaļas vadītāja vietiece (EC DG ECFIN) *Valerie Vandermeulen*³¹, stāstot par Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) potenciālo ietekmi uz IKP un produktivitāti. Latvijas ANM finansējuma aploksne ir paredzēta 1,826 mljrd. eiro apmērā. Šī mehānisma ietvaros Latvijā tiks veiktas gan reformas, gan veikti būtiski uzlabojumi infrastruktūrā. Nedaudz vairāk par vienu miljardu eiro plānots ieguldīt zaļās pārejas un digitālās transformācijas projektiem jeb 38% un 21% no kopējiem ieguldījumiem. Papildus tam, tieši produktivitātes kāpināšanai, paredzēti 196 miljoni eiro. Zaļās pārejas projekti un investīcijas, kurām ir pozitīva ietekme uz produktivitātes kāpināšanu ir:

- Rīgas Metropoles reģiona ceļu transporta sistēmas uzlabošana (295 milj. eiro);
- Privāto un publisko ēku energoefektivitātes uzlabošana (248 milj. eiro);
- Moderna un zaļa elektroapgādes tīkla izbūve (80 milj. eiro);
- Klimata pārmaiņu pielāgošanās pasākumi (plūdi un ugunsgrēki) (70 milj. eiro).

Savukārt digitālās transformācijas projekti un investīcijas, kas veicinās produktivitātes pieaugumu ir:

- Publisko IT platformu un infrastruktūras modernizācija (129 milj. eiro);
- Biznesa procesu digitalizācija (125 milj. eiro);
- 5G tīkla attīstība (12,5 milj. eiro).

38. Atveseļošanas un noturības mehānisms dalībvalstīm ir pieejams gan kā grants, gan kā aizņēmums un kopumā ES grantu daļa veido apmēram divas trešdaļas no pieejamā finansējuma, bet vienu trešdaļu veido aizņēmumi. No 27 ES dalībvalstīm, septiņas ir plānojušas piesaistīt aizņēmumus (lielākie aizņēmumi paredzēti Grieķijai, Itālijai un Rumānijai). Latvija, līdzīgi kā lielākā daļa ES valstu, nav plānojusi izmantot aizņēmumu tomēr patur tiesības to darīt, piemēram, projektu realizācijas sadārdzinājuma segšanai. EK vērtējumā, ANM ieguldījumi dos gan tiešu ietekmi, gan multiplikatīvu efektu. Lielāko ietekmi uz iekšzemes kopproduktu ANM sasniegs 2026. gadā, kad tas varētu būt 1,3%-2%. Ieguldījumi galvenokārt ietekmēs pieprasījuma pusi. Ietekme uz piedāvājuma pusi (ANM investīciju atdeve), sākotnēji būs mazāka, bet tā ir sasaistīta ar pieprasījuma puses efektiem un izpaudīsies ilgtermiņā, piemēram, salīdzinot 2040. gadu ar 2028. gadu.

39. Ekonomikas transformācija un produktivitātes celšana nav paveicama arī bez pašu investīcijām, tomēr to apjoms ir būtiski sarucis, turklāt arī uzņēmumu iespējas iegūt kredītu, savas darbības uzlabošanai, ir ierobežotas. Latvijā 2022. gadā investīciju apjoms salīdzināmajās cenās pieauga lēni, vien par 0,7%, kopumā veidojot 6630 milj. euro. Arī IKP pieaugumā investīciju piensums ir viszemākais un tā īpatsvars IKP, salīdzinot ar 2021. gadu, samazinājies par 0,3

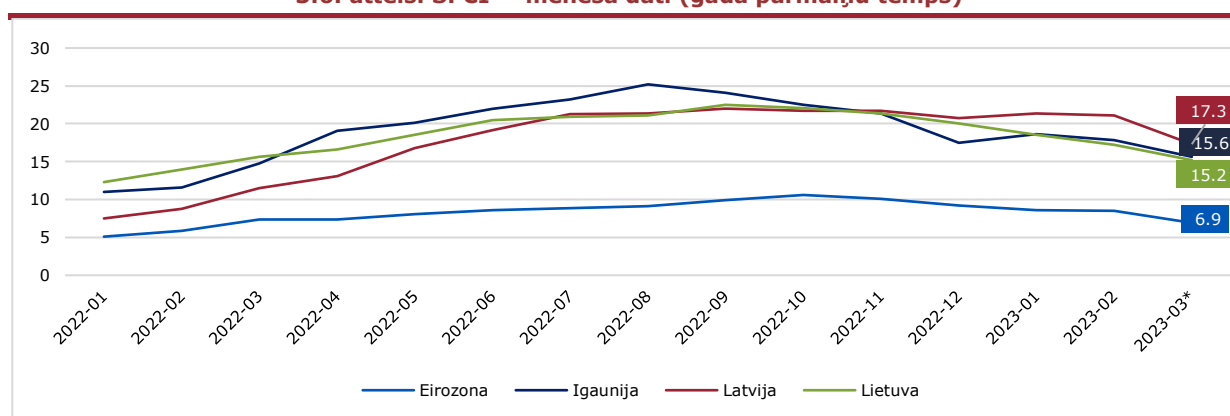
³⁰ Latvijas produktivitātes ziņojums 2022/LVPEAK/ LPZ_2022.pdf (lu.lv)

³¹ The Latvian recovery and resilience plan and productivity / Valerie Vandermeulen/ PowerPoint Presentation (lu.lv)

procentpunktiem. Investīciju aktivitāte ir kritusies gan augstās inflācijas iespaidā, gan arī ļoti ierobežotas uzņēmumu kreditēšanas iespaidā. Uzņēmumu kreditēšanas tempi ir zemi: 2022 gadā uzņēmumiem izsniegto kredītu apjoms pieauga par 2%, salīdzinot ar 2021. gadu, bet pēdējos trijos gados vidēji tas samazinājās par 3%.

- 40.** Eurostat dati liecina, ka Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes standartiem būtiski atpaliek no Lietuvas un Igaunijas, Latvijai ierindojoties 5. zemākajā vietā ES. IKP pieauguma tempi, kas veido Stabilitātes programmas pamatu, neļauj samazināt atpalicību no kaimiņvalstīm, tuvināt labklājību ES vidējam līmenim un ievērojami palielināt budžeta resursus. Tādēļ Valdības galvenais izaicinājums ir panākt straujāku ekonomikas izaugsmi, nekā Stabilitātes programmas scenārijā. Tas ir iespējams, ja ievērojami pieaugs investīcijas.
- 41.** Eurostat ātrā novērtējuma dati liecina, ka martā inflācijas līkne Latvijā ir aizlūzusi un, lai gan inflācijas līmenis joprojām ir augstākais eiro zonā, prognozes par inflācijas mazināšanos sāk izpildīties. Tomēr pamatinflācijas rādītāji Latvijā ir augsti (virs 10%) un liecina par plašu ražošanas izmaksu pieauguma pārnesei uz visām ekonomikas nozarēm. Pēc Eurostat ātrā novērtējuma datiem, Latvijā inflācija martā nokritās līdz 17,3% un, salīdzinot ar februāri, tā mazinājusies par 2,8 procentpunktiem. Inflācija mazinājusies arī Lietuvā un Igaunijā, tomēr tas notiek nedaudz apsteidzot Latvijas inflācijas samazināšanos. Lietuvā inflācijas rādītājs martā bija 15,2%, salīdzinājumā ar februāri, inflācija samazinājās par 2 procentpunktiem un tās līmenis martā bija zemākais Baltijā. Igaunijā inflācija martā bija 15,6% un, salīdzinot ar februāri, tā samazinājās par 2,2 procentpunktiem. Kopumā eiro zonā inflācija martā bija nokritusies līdz 6,9%, salīdzinot ar februāri (-1,6) procentpunkti. Apskatot galvenos Eirozonas inflācijas komponentus, redzams, ka pārtikas, alkohola un tabakas cenas martā bija visaugstākās 15,4%, salīdzinot ar februāri (+0,4) procentpunkti. Tām seko neenerģijas rūpniecības preces 6,6% - salīdzinājumā ar februāri (-0,2) procentpunkti. Pakalpojumu komponentē inflācija 5%, tātad (+0,2) procentpunkti, salīdzinot ar februāri. Optimismu rosina straujais cenu līmeņa samazinājums enerģētikas komponentē (-0,9%), salīdzinot ar 13,7% februārī.

3.6. attēls. SPCI – mēneša dati (gada pārmaiņu temps)

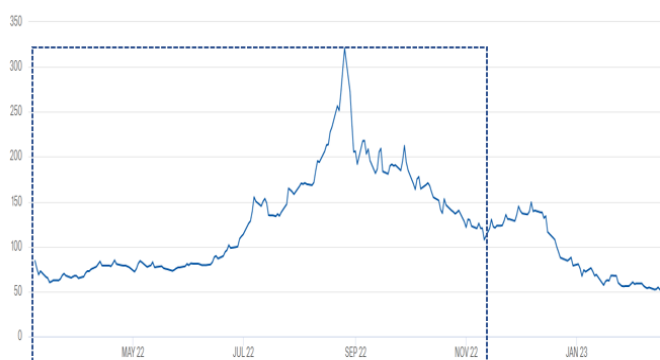
Avots: Eurostat *ātrais novērtējums

- 42.** Sākotnēji inflācijas pieaugums veidojās Covid-19 pandēmijas ietekmē, pieprasījumam pārsniedzot piedāvājumu, turklāt mājražniecību uzkrājumu apjoms pandēmijas laikā ievērojami pieauga. Latvijas Bankas aprēķini liecina, ka 2020. gadā (Covid-19 laikā)

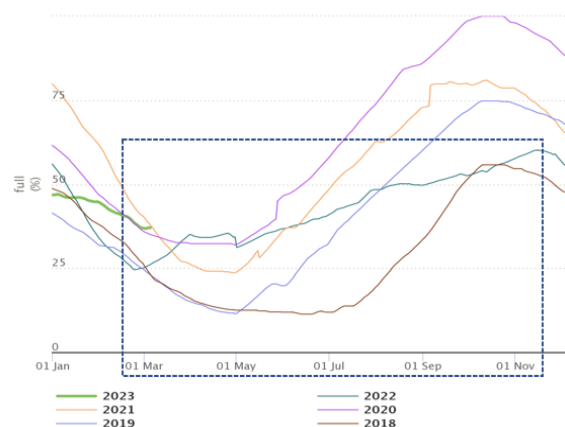
mājsaimniecību noguldījumu attiecība pret IKP sasniedza 31%, bet neilgi pēc Covid-19 ierobežojumu atcelšanas šī attiecība saruka līdz 27%³². Beidzoties pandēmijai, kā jauns šoks, iestājās energoresursu krīze saistībā Krievijas iebrukuma Ukrainā. Tas izraisīja inflāciju piedāvājuma pusē, kura drīzumā tika pārnesta uz patērētājiem. Gan Latvijai, gan Baltijai kopumā neatrisinātais energoneatkarības jautājums no Krievijas, bija būtisks tās negatīvās ietekmes kanāls.

43. Reagējot uz dramatisko ģeopolitisko eskalāciju, Latvijā 2022. gadā gāzes krājumu papildināšana sākās agrāk nekā iepriekšējos gados, tādā veidā risinot augsto nenoteiktību gan ar fizisko piegādes iespējamību, gan ar pieaugošajām šī energoresursa cenām. Tomēr jau 2022. gada otrajā pusē dabas gāzes cenas sasniedza rekord augstu līmeni - pat 320 eiro par MWh.

3.7. attēls. Nākotnes darījumu cena dabas gāzes iepirkumos 2022. gadā

3.8. attēls. Dabas gāzes krājumu veidošana Latvijas krātuvē 2022. u.c. gados

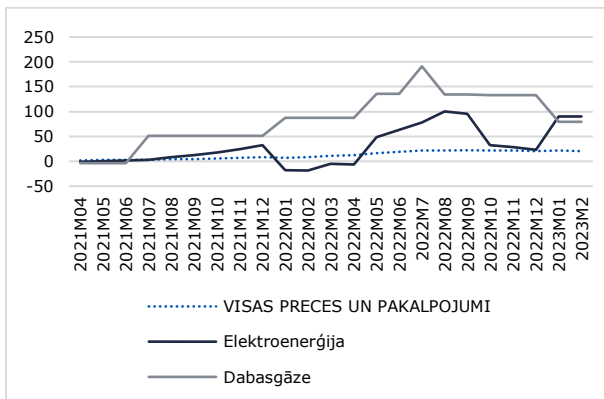
ICE Endex Dutch TTF Natural Gas

Gas infrastructure Europe (AGSI)

44. Latvijā visu energoresursu cenu kāpums sākās 2021. gada otrajā pusē un lielākoties bija saistīts ar ekonomikas aktivizēšanos pēc pandēmijas. Tā kā šajā laikā sāka strauji pieaugt arī elektroenerģijas cena gala patērētājiem, tika veikti valsts diskrecionāri pasākumi šī pieauguma slāpēšanai, kas ļāva uz laiku aizkavēt vispārēju inflācijas kāpumu. Tomēr jau 2022. gada sākumā energoresursu cenu kāpums atsākās ar jaunu spēku. Valdība arī 2022. gada ziemas periodā veica atbalsta pasākumus elektroenerģijas patēriņa cenas samazināšanai, tomēr tā kā energoresursu sadārdzinājums jau skāra visas ekonomikas nozares, tā efekts izpaudās kā patērētāju aizsardzība pret cenu šoku, bet kopumā inflācijas kāpumu ietekmēja minimāli.

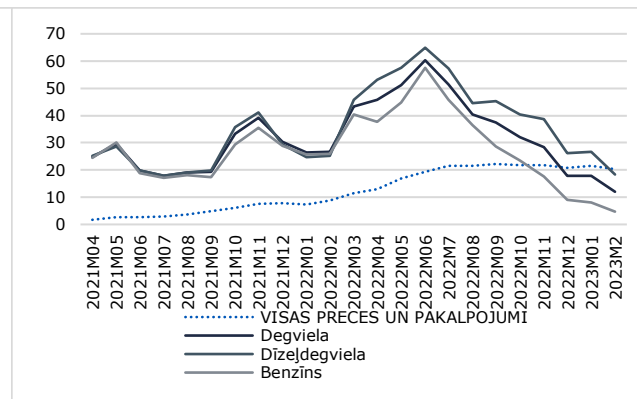
³² Vilnis Purviņš (2023) Ekonomikas atdzīšana: toreiz (2008./2009.) un tagad (2022./2023.) pieejams : [Ekonomikas atdzīšana: toreiz \(2008./2009.\) un tagad \(2022./2023.\)](#) | Raksti | Makroekonomika

3.9. attēls. Inflācijas dinamika pa energoresursu komponentēm (gāze elektroenerģija)

Avots: CSP

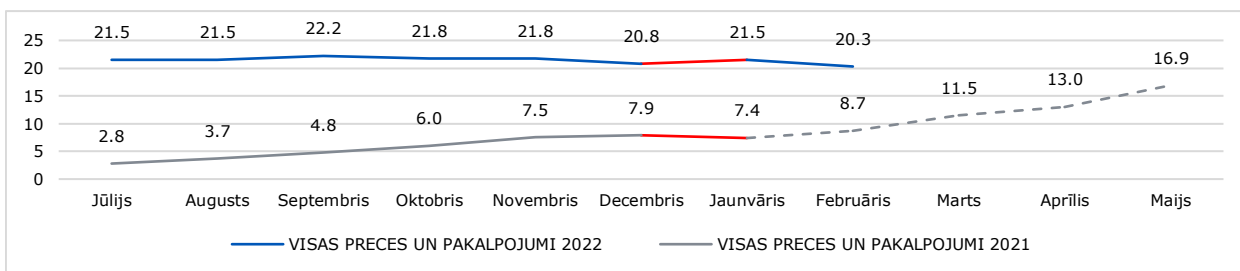
3.10. attēls. Inflācijas dinamika pa energoresursu komponentēm (degviela)

Avots: CSP

45. Tā kā inflācijas kāpums 2022. gadā bija ne tikai Latvijas, bet arī globāla mēroga parādība, monetārās regulēšanas institūcijas uzsāka ierobežojošas monetārās politikas īstenošanu. Eiropas centrālā banka samazināja aktīvu iegādes programmas un vairakkārt kāpināja procentu likmes. Pēdējo reizi ECB paaugstināja bāzes procentu likmi 2023. gada martā līdz 3,5%. Iespējams, ka striktā monetārā politika deva efektu, jo, kopš 2022. gada novembra, inflācija Eirozonā sākusi lēnām samazināties. Tomēr Latvijā joprojām nav vērojamas būtiskas inflācijas samazināšanās pazīmes. To var daļēji skaidrot ar patēriņa cenu pārneses iepalikšanu un arī ar bāzes efektiem. "Vecās" energoresursu iepirkuma cenas vēl joprojām tiek pārnestas uz patērētājiem, jo 2022./2023. gada apkures sezona tiek nodrošināta izmantojot energoresursus, kas tika iepirkti 2022. gada pirmajā pusē augsto gāzes cenu periodā. Tādējādi, tas atspoguļojas gan ražošanas izmaksu, gan tirdzniecības uzturēšanas izmaksās. Savukārt šī gada janvārī novērotais īslaicīgais inflācijas pieaugums skaidrojams ar bāzes efektu, kad 2021. gada atbilstošā periodā bija vērojams minimāls patēriņa cenu samazinājums. Latvijas bankas analītiķi piemin arī šaurā Latvijas tirgus ietekmi uz inflācijas noturīgumu, norādot, ka daļa inflācijas ir izskaidrojama ar tirgus dalībnieku spekulācijām uz kopējā augsto cenu fona³³.

3.11. attēls. Inflācijas attīstības salīdzinājums t-1 un t periodos

Avots: CSP

³³ Ekonomisti: Būtiskais inflācijas kāpums Latvijā daļēji saistīts ar konkurences trūkumu / Raksts (Ism.lv)

46. Sagaidāms, ka tuvākajos mēnešos vērosim mērenu inflācijas samazināšanos, tomēr patērētāju groza izmaksu mazināšanās nav sagaidāma, kas turpinās ierobežot patēriņu. Tomēr iespējams arī būtisks negatīvs efekts inflācijas samazināšanās un iespējamās recesijas gadījumā, kas varētu būt saistīts ar budžeta ieņēmumu samazināšanos, kas iepriekšējā gadā auga būtiskās inflācijas iespaidā.
47. CSP dati liecina ka, **rūpniecības produkcijas** apjoms janvārī samazinājās par 9,8%, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri, bet salīdzinot ar decembri samazinājums ir 3,3%³⁴. Vislielākie samazinājumi ir elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarēs - 21%, salīdzinot ar pagājušā gada janvāri, un 33%, salīdzinot ar decembri. Arī apstrādes rūpniecībā situācija ir pesimistiska - produkcijas apjoma samazinājums, salīdzinot ar 2022. gada janvāri - 6,1% un, salīdzinot ar decembri, arī ir samazinājums 1% apmērā. Janvārī, salīdzinot ar janvāri, produkcijas apjoma samazinājumi ir mēbeļu rūpniecībā (-22,4%), Iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanā (-28%), Gatavo metālizstrādājumu ražošanā (-14,2%), nemetālisko minerālvielu ražošanā (-22%), Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanā (-31,6%), Poligrāfija un ierakstu reproducēšanā (-34,6%), Papīra un papīra izstrādājumu ražošanā (-18,2%), koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (-4,7%), kā arī tekstilrūpniecībā un apģērbu ražošanā attiecīgi (-5,7%) un (-1,8%). Janvārī produkcijas apjomi pieauga četrām, kopumā no sešpadsmit, apstrādes rūpniecības apakš nozarēm: datoru, elektrisko un optisko iekārtu ražošanā 43,4%, elektrisko iekārtu ražošanā 11,3% un iekārtu un ierīču remontā un uzstādīšanā 48,9%, un dzērienu ražošanā apjoms pieaudzis par 3%. Pārtikas produktu ražošanā nav produkcijas apjoma pieaugums, salīdzinot ar 2022. gada janvāri.
48. **Mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums gan faktiskajās, gan salīdzināmajās cenās palēninās uz augstas inflācijas fona, kas liecina par patērētāju pirkstspējas robežas sasniegšanu.** Šī gada februārī, salīdzinot ar iepriekšējā gada februāri, mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga par 17,5%, kas ir par 3 procentpunktiem mazāk nekā janvārī, liecina CSP dati. Šādu rezultātu ietekmēja apgrozījuma samazināšanās degvielas un nepārtikas preču mazumtirdzniecībā. Reālajās cenās pirkstspējas kritums redzams vēl izteismīgāk. Februārī, salīdzinot ar iepriekšējā gada februāri, kopumā mazumtirdzniecības apgrozījums salīdzināmajās cenās (kalendāri koriģētie dati) pieauga par 2,4%, kas ir par 0,4 procentpunktiem mazāk nekā janvārī. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārtikas veikalos samazinājās par 0,8% un lejupslīde šajā tirdzniecības segmentā novērojama jau kopš oktobra, vidēji 3% apmērā. Apgrozījums minimāli pieaug nepārtikas precēm - februārī (+5%) un autodegvielas mazumtirdzniecībai (+3%). Tā kā lielai daļai Latvijas patērētāju ikdienas patēriņa preču grozā dominē pārtikas un mājokļa uzturēšana preces un pakalpojumi, kuru pieprasījumam ir ierobežota elastība, tas ļauj inflācijai iesakņoties un noturēties diezgan ilgi augstā līmenī. Uz līdzīgu secinājumu vedina arī Latvijas Bankas³⁵ veiktā inflācijas dekompozīcija, kurā 1/3 inflācijas nav izskaidrojama ar globālo cenu un algu spiedienu un vedina domāt, ka to uztur uzņēmēju praktizētā cenu politika.
49. **Ārējā tirdzniecībā** apgrozījums pieaudzis par 11,8%, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, un veidoja 3,5 miljardus eiro, liecina CSP dati³⁶. Janvārī Latvija eksportēja preces 1,63 miljardu eiro apmērā, bet importēja par 1,85 miljardiem eiro. Ārējās tirdzniecības bilance, salīdzinājumā ar 2022. gada janvāri, pasliktinājās, eksportam kopējā ārējās

³⁴ Janvārī rūpniecības produkcijas apjoms samazinājās par 9,8 % | Oficiālās statistikas portāls

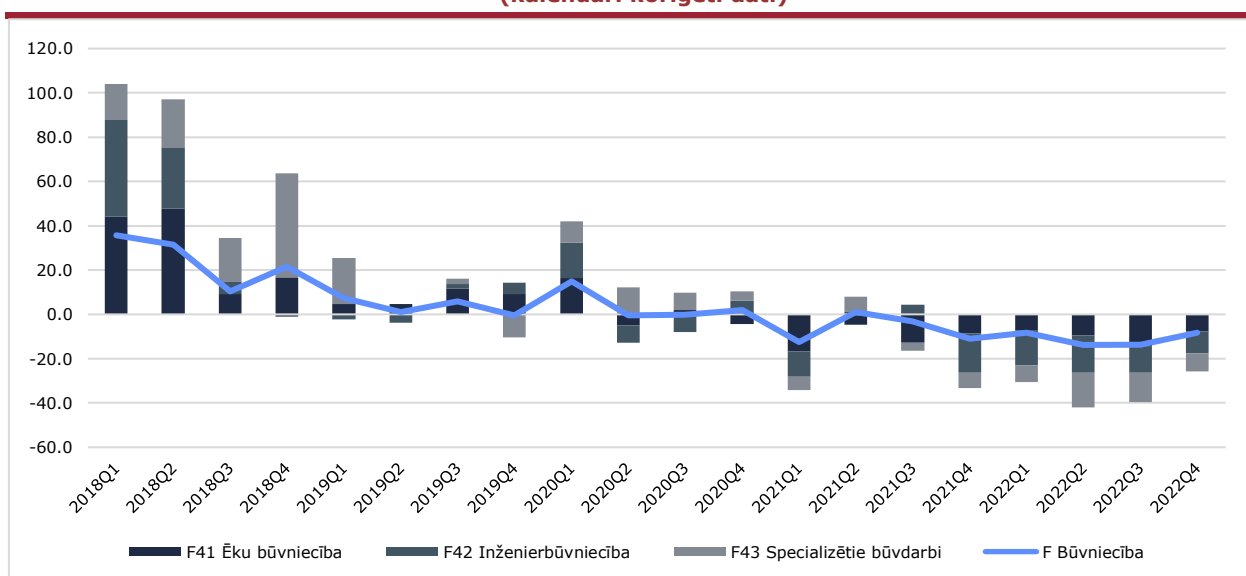
³⁵ Latvijas Banka. Atjaunoto makroekonomikas prognožu prezentācija 31.martā (slaidis 32) Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes | Prognozes | Makroekonomika

³⁶ Janvārī Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums par 11,8 % lielāks nekā pirms gada | Oficiālās statistikas portāls

tirdzniecības apjomā samazinoties no 48,1% līdz 46,9%. Janvārī svarīgākie eksporta partneri bija Lietuva (17,5% no eksporta kopapjoma), Igaunija (13,1%), Vācija (7%) un Somija (5,9%). Nozīmīgākie importa partneri – Lietuva (25,6% no importa kopapjoma), Vācija (10,9%), Polija (10%) un Igaunija (7,9%). 2023. gada janvārī, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, Latvijas eksports samazinājās šādās preču grupās: koks, tā izstrādājumi un kokogles (-9,6%), minerālais kurināmais (-6,1%), mehānismi un mehāniskās ierīces (-4,3%). Bet eksports, salīdzinot ar 2022. gada janvāri, pieauga alkoholiskiem un bezalkoholiskiem dzērieniem (61,6%), elektroierīcēm un elektroprecēm (+37,5%), sauszemes transportlīdzekļiem un to detaļām (37,2%), pienam, putnu olām un medum (18,7%), kā arī graudaugu produktiem pieaugums bija 2,9 reizes.

50. Pēdējie pieejamie dati ar būvniecības nozares produkcijas apjomu ir pieejami par 2022.gada ceturto ceturksni. Tie liecina, ka būvniecības produkcijas apjoms 2022. gada pēdējā ceturksnī samazinājās par 8%, bet vidēji gada laikā par 11%. Lejupslīde nozarē ir aizsākusies vēl 2021. gada 3. ceturksni un kopš šī laika nav vērojami uzlabojumi.

3.12. attēls. Produkcijas apjoms % pārmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, (kalendāri koriģēti dati)

Avots: CSP

2022. gada pēdējā ceturksnī izsniegto būvatļauju skaits, salīdzinot ar 2021. gada pēdējo ceturksni, samazinājies par 15%, bet no 2022. gada otrā līdz ceturtajam ceturksnim būvatļauju skaits vidēji samazinājies par 8,5%. Līdzīga situācija ir arī attiecībā uz plānotajām apbūves platībām, 2022. gada pēdējā ceturksnī paredzamā būvniecības platība samazinājās par 6%, bet laika posmā no 2022. gada otrā līdz ceturtajam ceturksnim, paredzamās apbūves platības vidēji samazinājušās par 30%.

Izsniegto būvatļauju skaits 2022. gada pēdējos ceturkšņos liek secināt, ka būvniecības aktivitāte saglabāsies vienīgi satiksmes objektu un rūpnieciskās ražošanas ēku būvniecībā, kur 2022. gada nogalē būtiski pieaudzis izsniegto būvatļauju skaits gan skaita, gan platības ziņā. Vērienīgā būvniecība saistībā ar RailBaltica posmiem un ceļu būvniecības projektiem tomēr nav pietiekama, lai kompensētu nozarē pastāvošo produkcijas apjoma lejupslīdi.

- 51.** Neskatoties uz lejupslīdi būvniecības nozarē, būvniecības izmaksas 2022. gadā turpinājušas pieaugt gan gada, gan ceturkšņu griezumā. Tādējādi atspoguļojot gan pieaugušās energoresursu izmaksas, gan piegādes ķēdes traucējumus atsevišķām būvmateriālu grupām, piemēram, metāliem. 2022. gada pēdējā ceturksnī, salīdzinot ar 2021. gada ceturto ceturksni, izmaksas būvniecībā kopumā pieauga par 19%, t.sk. būvmateriāliem par 25%, strādnieku darba samaksai par 10% un mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai par 18%.
- 52. Šajā un arī turpmākajos gados būvniecības nozarē ieplūdis apjomīgs finansējums saistībā ar Kohēzijas fonda, ANM un citu ES fondu projektu ieviešanas aktīvo fāzi. Tas liek prognozēt lielāku pienesumu IKP izaugsmei, vienlaicīgi pastāv riski saistībā ar nozares kapacitāti un it īpaši saistībā ar darbaspēka ierobežoto pieejamību. Šo ietekmju rezultātā var būt ievērojams spiediens kāpināt izmaksas un iespējamās nobīdes termiņu ievērošanā, kas var izraisīt nepietiekamu finansējuma apgūšanu, salīdzinot ar plānoto.**

4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi

4.1. Fiskālais tiesiskais ietvars pārejas periodā

53. Pandēmijas krīzei pārejot energoresursu krīzē, fiskālā politika turpina sastapties ar pēdējās desmitgades bezprecedenta izaicinājumiem. Vairākās Eirozonas valstīs parāda līmenis ir pārsniedzis gan Māstrihtas kritērija, gan fiskālās ilgtspējas robežu un fiskālā disciplīna kļūst par arvien lielāku izaicinājumu. Noslēdzoties 2023. gadam, 2020. gadā iedarbinātās SIP izņēmuma klauzulas darbība tiks apturēta. Pašlaik ES institūcijās tiek izstrādāts jauns fiskālais regulējums un kad šis darbs tiks pabeigts, skaitlisko nosacījumu piemērošana tiks pielietota pilnā apmērā, bet līdz šim laikam dalībvalstu fiskālā plānošanā ir rekomendējošas EK Komunikācijā ietvertās vadlīnijas³⁷, kā arī Eiropadomes rekomendācijas dalībvalstu Budžeta plāna projektu sagatavošanai, kas tiek publicētas ik gadu jūnijā. Latvijā ir atsācis darboties Fiskālās disciplīnas likums, tomēr tajā vēl joprojām pastāv vairāki izņēmumi attiecībā uz skaitliskiem fiskālajiem nosacījumiem. Pārskats par nacionālā likumdošanā spēkā esošiem skaitliskiem nosacījumiem ir ietverts 4.1. tabulā.

4.1. tabula.

Skaitlisko nosacījumu ierobežojumi Latvijas fiskālās disciplīnas likumā

Strukturālās bilances nosacījums	Pārmantojamības nosacījums	Izdevumu pieauguma nosacījums	Parāda nosacījums
FDL 10. pants	FDL 5. pants	FDL 13. pants	FDL 14. pants
Tiek piemērots, bet ar FDL 12. panta 1. daļas ierobežojumiem.	Atsāk darboties no 2023.gada veidojot VTBI 2024-2026	Netiek piemērots jo metodoloģija ietverta SIP un tiek pārveidota	Tiek piemērots pilnā mērā
Ir ievērots VTBI 2023-2025 un SP 2023/2026	-	-	Ir ievērots VTBI 2023-2025 un SP 2023/2026

Avots: Padomes veidots

54. FDL normas, kas piemērojamas saskaņā ar 12. panta 1. daļas noteikumiem. Saskaņā ar minētā panta noteikumiem, Covid-19 pandēmijas izraisītās sekas tautsaimniecībā ir uzskatāmas par dabas un sociālo parādību, kuras radītie zaudējumi pārsniedz 0,1% no IKP. Vispārējā gadījumā FDL paredz, ka strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), gan arī Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumiem. Tomēr ņemot vērā vispārējās izņēmuma klauzulas darbību 2023. gadā un EK komunikāciju par fiskālo politiku 2024. gadā, skaitlisko fiskālo nosacījumu piemērošana 2023. gadā ir ierobežota un dod iespēju daļēji pielietot tikai FDL strukturālās bilances nosacījumu, kas neskatoties uz pēcpandēmijas perioda izaicinājumiem tiek izpildīts. Valdības fiskālā stratēģija tika definēta Latvijas Stabilitātes programmā 2022.-2025.gadam³⁸, papildināta Informatīvajā ziņojumā „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances

³⁷ COM_2023_141_1_EN_ACT_part1_v4.pdf (europa.eu)

³⁸ Latvijas Stabilitātes programma 2022.-2025. gadam (mk.gov.lv) [lpp.30. un 31.]

prognozēm 2023.-2025.gadā³⁹” un precizēta Informatīvajā ziņojumā "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā"⁴⁰.

- 55. Strukturālās bilances nosacījuma izpilde, izmantojot ES metodoloģiju, nav piemērojama, jo pašlaik nav izvirzīts EK strukturālā deficīta samazināšanas nosacījums 2023. gadam.** Izdevumu pieauguma nosacījums, kas aprēķināms pēc ES metodoloģijas, nav piemērojams, jo Stabilitātes un izaugsmes pakta izdevumu pieauguma nosacījums netiek piemērots. Izdevumu pieauguma nosacījums, kas aprēķināts saskaņā ar FDL 13. pantu, nav piemērojams, jo šajā pantā ir noteikta atsauce uz ES atbilstošām tiesību normām attiecībā uz izdevumu pieauguma nosacījumu, kas 2023. gadā netiek piemērotas.
- 56. FDL 5. pantā noteiktais izdevumu pārmantojamības nosacījums faktiski nav piemērojams, jo vidēja termiņa budžeta ietvara likumā 2022.-2024. gadam koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi ir noteikti pēc citas fiskālās politikas stratēģijas.** Tādējādi var droši prognozēt, ka pārmantotie koriģētie maksimālie pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atšķirsies vairāk kā par 0,1% no IKP no koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem, kas aprēķināti saskaņā ar bilances nosacījumu. Pārmantojamības nosacījuma piemērošana vai nepiemērošana var izsaukt strukturālās bilances mērķa atšķirību ne vairāk kā par 0,1% no IKP, kas pašlaik, ņemot augsto ekonomiskās attīstības nenoteiktību, ir relatīvi neliela atšķirība. **Pārmantojamības nosacījums netika piemērots VTBI 2023.-2025.gada budžeta plāna projektā un pašreizējā Stabilitātes programmā, tomēr, uzsākot darbu pie 2024. gada budžeta un vidēja termiņa budžeta ietvara 2024.-2026. - tā aprēķināšana un piemērošana var tikt atsākta.**

4.2. Fiskālie skaitliskie nosacījumi pārejas periodā

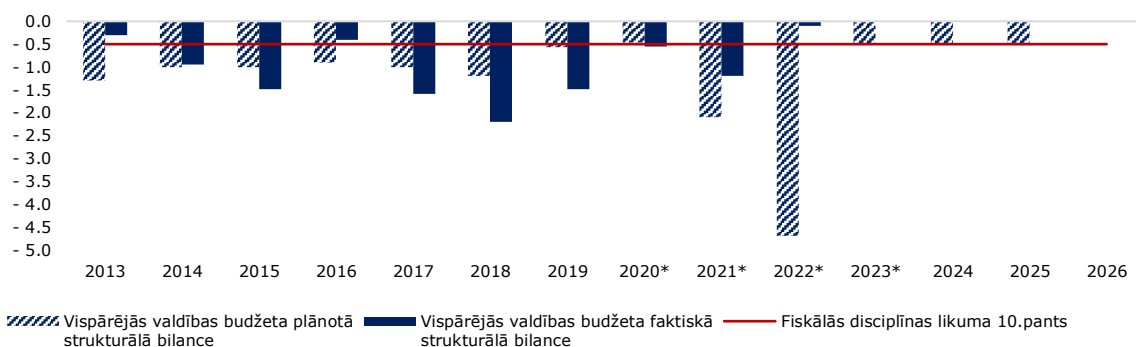
- 57. Strukturālās bilances attīstību var iedalīt trīs posmos: (i) 2013.-2019. aktīvu strukturālo reformu periods, (ii) 2020.-2023. ierobežotas fiskālās disciplīnas periods, (iii) 2024.-2026. pārejas periods uz jauno fiskālo regulējumu un fiskālās disciplīnas ierobežojumu atsākšanas posms. Strukturālās bilances nosacījuma faktiskā izpilde iepriekšējos posmos, izņemot 2016. un, pēc provizoriskā novērtējuma 2022. gadā, pārsniedza FDL 10 pantā noteikto vērtību (-0,5% no IKP).** Vēsturiski, periodā kopš 2013. gada, valdības plānotā strukturālā bilance pārsniedza FDL 10. pantā noteikto strukturālās bilances apjomu (-0,5%) no IKP. Tas lielākajā daļā gadījumu tika darīts, saskaņā ar SIP pieļaujamam atkāpēm, strukturālo reformu realizācijai. Laika posmā no 2013. gada, atkāpes izmantotas veselības aprūpes reformas, nodokļu reformas un pensiju reformas ieviešanai. Sākot ar 2020.gadu, Covid-19 pandēmijas šoka mazināšanai, ekonomikā tika pieņemta SIP izņēmuma klauzula, kas atcēla lielāko daļu skaitlisko fiskālo nosacījumu un arī nacionālās likumdošanas piemērošana bija ierobežota. Tādējādi periodā no 2020. gada strukturālā bilance pakāpeniski pasliktinājās. Maksimālo plānoto deficītu (-4,7% no IKP) sasniedzot 2022. gadā, kad ekonomikai vienlaicīgi bija jāpārvar Covid pandēmijas sekas ekonomikā un arī jācīnās ar Krievijas kara Ukrainā izraisīto energokrīzi. Tomēr tās faktiskā izpildē 2022. gadā strukturālā bilance bija sabalansēta, jo no tā izslēgti apjomīgi vienreizējie pasākumi, t.sk. COVID -19 pandēmijas

³⁹ Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025. gadā (mk.gov.lv)

⁴⁰ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/06f99de0-35e7-42f0-aace-206a63e92a96

mazināšanas pasākumi, enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi, atbalsts bēgļiem no Ukrainas kopsummā 1,8 miljardu eiro apmērā. Šis finansējuma apjoms bija attiecināts uz vispārējās valdības budžeta nominālo bilanci, kas 2022. gadā kopumā bija (-4,8%) no IKP.

4.1. attēls. FDL strukturālās bilances ex-post novērtējums izpilde pret plānu un SP 2023./26. vidēja termiņa mērķis

Avots: FM un Padomes aprēķini

*SIP izņēmuma klauzulas darbības periods

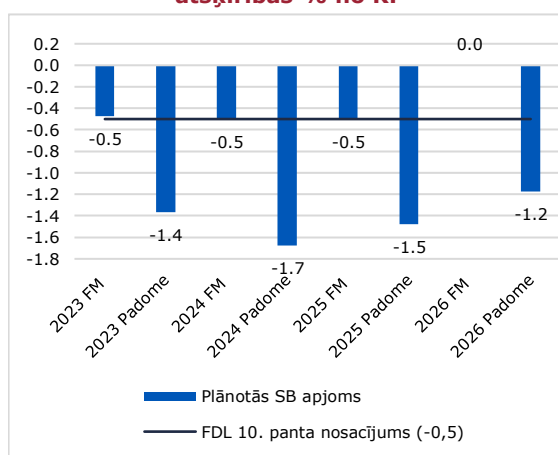
58. SP 2023-2026 pārskata periodā strukturālās bilances apjoms ir plānots FDL noteiktajā apjomā -0,5% no IKP, 2026. gadā sasniedzot sabalansētu SB 0,0% no IKP. Šādas vērtības ir sasniegtas turpinot apjomīgu vienreizējo pasākumu attiecināšanu uz vispārējās valdības budžeta bilanci visā pārskata periodā. Periodā no 2023. -2026. gadam budžetā ir ietverti vienreizējie pasākumi Covid-19 pandēmijas seku mazināšanai, enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi, aizsardzības un iekšējās drošības finansējums, atbalsts bēgļiem no Ukrainas un Citi pasākumi. Lielākā daļa no tiem iepļānoti tikai 2023. gadā, kad vēl ir spēkā SIP izņēmuma klauzula, tomēr aizsardzības un iekšējās drošības finansējums un Citi pasākumi turpinās līdz pat 2026. gadam, lai arī daļa no tiem tiks pakāpeniski amortizēta 5 gadu laikā skat. 4.2. tabulu.

4.2. tabula. FM plānotie vienreizējie pasākumi un to apjoms % no IKP

	2023	2024	2025	2026
Vienreizējie un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā:	-3,0	-1,5	-1,5	-0,7
COVID -19 pandēmijas mazināšanas pasākumi	-0,2	0,0	0,0	0,0
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi	-1,4	0,0	0,0	0,0
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums	-0,4	-0,7	-0,7	-0,7
atbalsts bēgļiem no Ukrainas	-0,2	0,0	0,0	0,0
Citi	-0,7	-0,8	-0,7	

Avots: FM

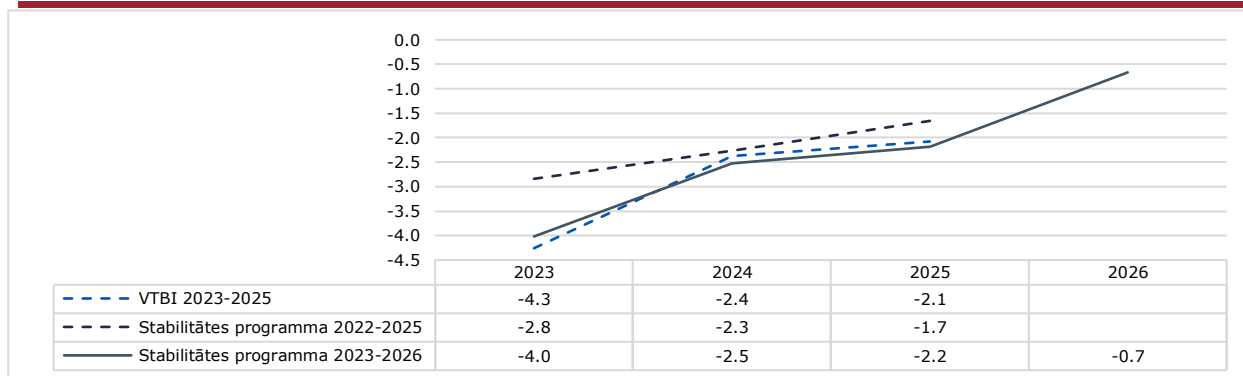
4.2. attēls. FM un Padomes SB novērtējuma atšķirības % no KP

Avots: FM un Padome aprēķini

- 59. Padomei ir iebildumi pret Aizsardzības un drošības finansējuma atzīšanu par vienreizēju pasākumu un norāda, ka tādējādi SB deficīta līmenis ir pārsniegts visos plānošanas gados (skat. 4.2. attēlu.). Vienlaikus Padome apzinās, ka pastāvošajā ģeopolitiskajā situācijā aizsardzības finansējums ir absolūta nacionālās drošības prioritāte, kurai ir nepieciešams atvēlēt plānoto izdevumu apjomu.** Padome pieiet vienreizējo pasākumu atbilstības vērtēšanai balstoties uz SIP Vade Mecum⁴¹ ietvertajiem kritērijiem⁴². Apzinoties, ka drošībai ir jābūt vienai no valdības prioritātēm, Padome norāda, ka Aizsardzības un iekšējās drošības finansējums nav atzīstams par vienreizēju pasākumu, jo tas neatbilst šāda pasākuma pazīmēm SIP Vade Mecum izpratnē, savukārt nacionālā likumdošanā vienreizējo pasākumu piemērošanas skaidrojums nav ietverts. Tādējādi neatzīstot tikai Aizsardzības un iekšējās drošības finansējumu par vienreizēju pasākumu - Padomes vērtējumā SB deficīts 2023. gadam ir (-1,4%), 2024. g. (-1,7%), 2025. gadam (-1,5%) un 2026. gadam (-1,2%), tādējādi visos gados tas pārsniedz FDL 10. pantā noteikto robežvērtību.
- 60. FM plānotā VVB bilance turpmākajiem gadiem atbilst budžeta deficīta samazināšanas tendencei,** ja tiek pieņemts, ka visi vienreizējie pasākumi ir par tādiem atzīstami. VVB deficīts ir plānots 2023. gada (-4%), 2024. gadā (-2,5%), 2025. gadā (-2,2%) un 2026. gadā (-0,7%). Tomēr jāņem vērā, ka SP 2023.26. plānotais deficīta līmenis, salīdzinot ar iepriekšējos periodos plānoto līmeni, ir pasliktināts, skat. 4.3. attēlu.

4.3. attēls. Vispārējās valdības budžeta bilanču salīdzinājums

Avots: Finanšu Ministrija

⁴¹ Vade Mecum on the Stability and Growth Pact pieejams: [Vade Mecum on the Stability and Growth Pact – 2019 Edition \(europa.eu\)](#)

⁴² SIP Vademecum (2019) skaidrojums par vienreizēju pasākumu pieejas piemērošanu, lai pasākums par tādu tiktu uzskatīts tam ir jāatbilst šādiem principiem:

I princips: Vienreizējie pasākumi pēc būtības netiek atkārtoti. Vienreizējiem pasākumiem, pēc būtības ir tikai īslaicīga, vienreizēja ietekme uz vispārējās valdības ieņēmumiem vai izdevumiem. Lai tas tā būtu, vienreizējam pasākumam ir jābūt raksturīgām īpašībām, kas padara tā ietekmi īslaicīgu, t.i., pasākumam nevar būt ilgstoša ietekme uz budžeta stāvokli.

II princips: Pasākuma vienreizēju raksturu nevar noteikt ar likumu vai autonomu valdības lēmumu. Lai nodrošinātu savlaicīgu un efektīvu politikas uzraudzību, būtu jābūt iespējai viennozīmīgi novērtēt pasākuma vienreizējo raksturu pēc tā izsludināšanas. Šī iemesla dēļ pasākuma vienreizējam raksturam nevajadzētu būt atkarīgam no tā, vai politikas veidotājs pasludina pasākumu kā vienreizēju vai pastāvīgu.

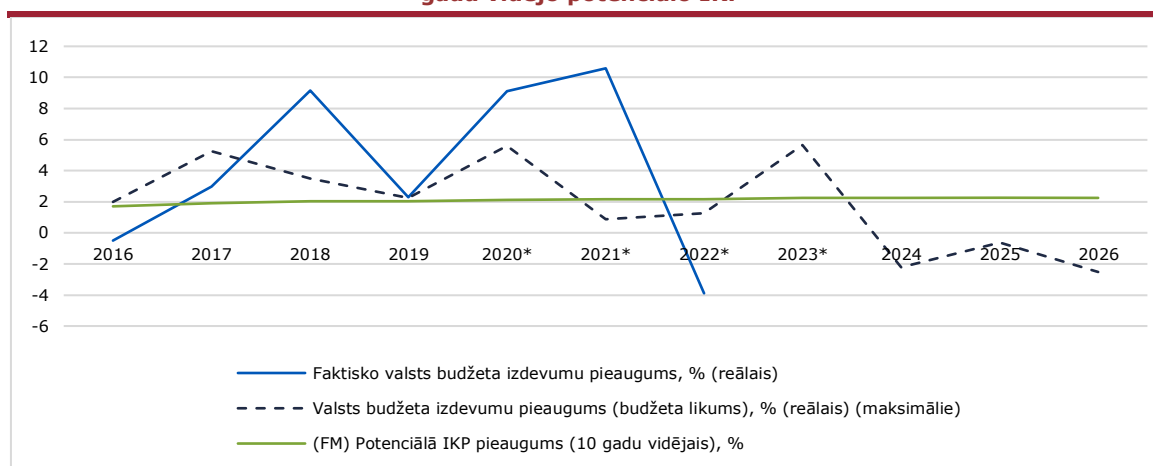
III princips: Iepēmumu vai izdevumu mainīgās sastāvdaļas nevar uzskatīt par vienreizējām. Iepēmumu vai izdevumu cikliskā daļa nav jāuzskata par vienreizēju, jo tās ietekme jau ir koriģēta ar vispārējās valdības bilances cikliskās korekcijas palīdzību. Bet arī pēc cikliskā korekcijas, iepēmumu vai izdevumu komponenti joprojām var uzrādīt ievērojamu nepastāvību. Tomēr vienreizēju pasākumu jēdziens galvenokārt nav paredzēts laicrindu izlīdzināšanai, un tāpēc to nevajadzētu izmantot, lai koriģētu šādu nepastāvību.

IV princips: Apzinātas politikas darbības, kas palielina deficītu, nav kvalificējamās kā vienreizējas. Noteikumi par vienreizējiem pasākumiem galvenokārt ir paredzēti, lai nepieļautu, ka politikas pasākumi, kas neveicina ilgstošu budžeta bilances uzlabošanu, tiek uzskatīti par strukturāliem. Lai politikas veidotājus mudinātu pilnībā atzīt savu darbību pastāvīgo ietekmi uz budžetu, pastāv stingrs pieņēmums, ka apzinātām politikas darbībām, kas palielina deficītu, ir strukturāls raksturs.

V princips. Jāapsver tikai tie pasākumi, kuriem ir būtiska ietekme uz vispārējās valdības bilanci vienreizēji. Parasti pasākumus, kuru vērtība ir mazāka par 0,1 % (noapaļots) no IKP, nevajadzētu uzskatīt par vienreizējiem pasākumiem.

- 61. Uzsākot pārejas periodu virzībā uz fiskālās disciplīnas normu piemērošanu pilnā apmērā, Latvijas budžeta izdevumu pieaugums, pastāvošās augstās inflācijas ietekmē, ir piedzīvojis būtiskas pārmaiņas, kas liecina par izdevumu faktisko samazinājumu, neskatoties uz izdevumu nominālās vērtības pieaugumu.**

4.4. attēls Faktiskais un plānotais budžeta izdevumu pieaugums (% y-0-y) salīdzinot ar 10 gadu vidējo potenciālo IKP

Avots: FM un Padomes aprēķini

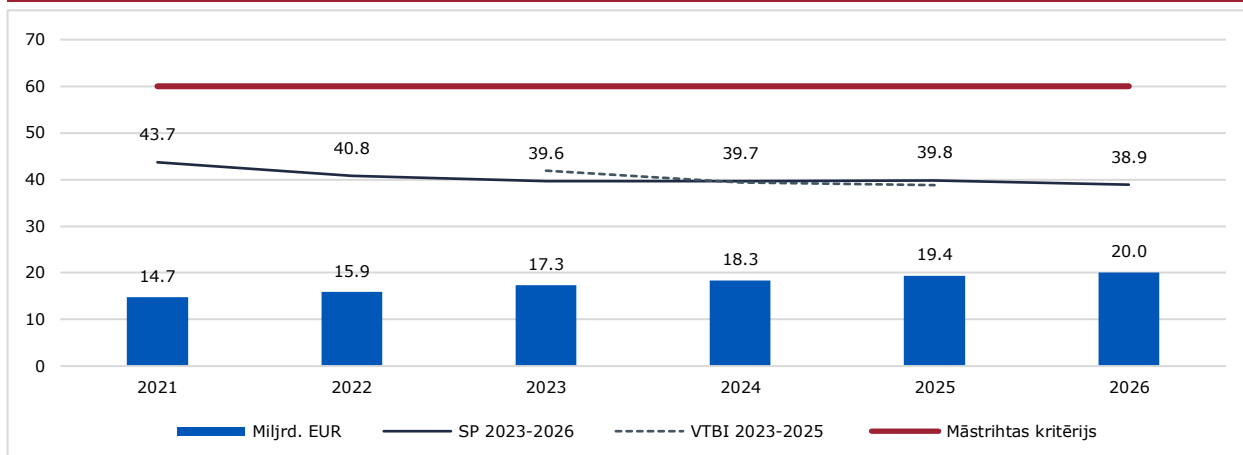
*SIP izņēmuma klauzulas darbības periods

Padomes aprēķini, skat. 4.4. attēlu, liecina, ka vēsturiski izdevumu pieaugums ir bijis virs 10 gadu vidējā potenciālā IKP līmeņa. Tomēr inflācijas ietekmē gan 2022. gada faktisko novērtējumu, gan arī turpmākā perioda budžeta izdevumu pieaugumu ir būtiski mazinājusi inflācija, kas liek domāt par notikušu faktisko budžeta izdevumu samazinājumu un līdz ar to arī būtiskiem izaicinājumiem atgriežoties pie fiskālās disciplīnas piemērošanas.

Parāda nosacījums

- 62.** Prognozes par VV parāda attīstību liecina, ka Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā ir ievērots. Vispārējās valdības parāda prognoze (EKS metodoloģijā) liecina, ka 2022.gada beigās parāda apmērs bija 40,8% no IKP jeb 15,9 miljardus eiro. Prognozēts, ka 2023. gadā parāds % pret IKP sāks samazināties līdz 39,6% bet turpmākajos gados minimāli pieaugs par 0,1 procentpunktu. 2024. gadā parāds prognozēts 39,7% un 2025. gadā 39,8% no IKP, bet 2026. gadā tas samazināsies līdz 38,9%. Nominālā izteiksmē parāds ik gadu turpinās pieaugt, 2026. gadā sasniedzot 20 miljardus eiro, skat. attēlu 4.5. Tādējādi kopš pandēmijas sākuma 2020. gadā, kad parāds sāka strauji pieaugt nominālā izteiksmē, tiek prognozēts, ka līdz 2026. gadam tas pieaugs par apmēram 7,3 miljardiem eiro.

4.5. attēls. Vispārējās valdības parāda attīstības prognozes

Avots: Valsts kase

63. Latvija daudzus gadus saglabājusi augstu kredītreitingu un ir valsts ar brīvu pieeju finanšu tirgiem. Globālās reitingu aģentūras salīdzinoši augsti novērtē Latvijas kredītreitingu Moody's (A3)⁴³, Fitch (A-)⁴⁴ un R&I (A)⁴⁵ un nosaka stabilu nākotnes novērtējumu. Tomēr aģentūra S&P Global, 2022. gadā saglabājot Latvijas kredītreitingu augstā līmenī (A+), ir mainījusi nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu⁴⁶. Aģentūra uzsvērusi riskus saistībā ar karadarbību Ukrainā, augsto inflāciju un ar to saistītās tiešās un netiešās izmaksas Latvijas budžetam.

4.3. Papildinājumi korekcijas mehānisma novērtējumā (FDL 11. pants)

64. Sakarā ar CSP veikto datu korekciju iepriekšējo gadu IKP vērtībām, ir nepieciešama korekcija attiecībā uz FDL 11. panta novērtējumu.

Tehniskā korekcija:

Attiecībā uz 2015. gadu tika koriģēta nominālā IKP vērtība, no 24 378 (EDP dati 20.04.2016), saskaņā ar FM iesniegto uz 24 572, kas ir aktuālie IKP dati faktiskajās cenās. Līdz ar to uzkrāto bilanču starpības summa % no IKP tiek mainīta no 0,0523%, jeb (17,6 milj. eiro) uz 0,0495 (16,7) milj. eiro. Korekcijas apjoms ir 0,0028 procentpunkti jeb 0,9 milj. eiro.

Šādas korekcijas rezultātā Padomes 20. decembra lēmums^{47,48} paliek spēkā un korekcija nav jāveic.

Korekcija pēc būtības:

Ņemot vērā CSP veikto IKP datu korekciju, rodas nepieciešamība pārskatīt korekcijas mehānisma aprēķinu un izteikt papildinājumus Padomes decembra 2022. gada decembra lēmumam.

CSP, veicot korekciju, ir samazinājusi 2021. gada nominālā IKP vērtību par 108,3 milj. eiro. Tādējādi 2021. gadā starpība starp vispārējās valdības budžeta faktisko strukturālo bilanci un minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci 2021.

⁴³ Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Valsts kase

⁴⁴ Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Valsts kase

⁴⁵ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

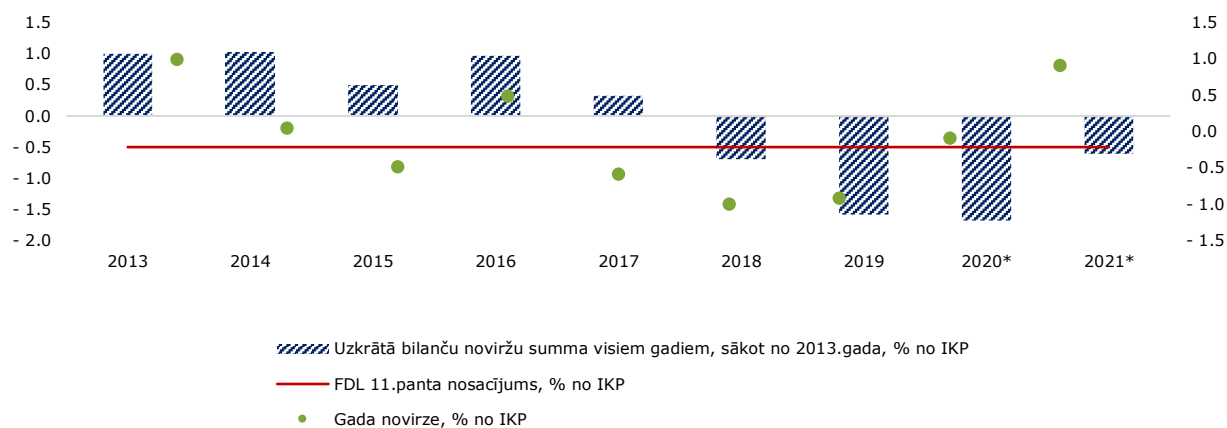
⁴⁶ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

⁴⁷ Tā kā 2021. gadā uzkrātā bilanču noviržu summa % pret IKP pārsniedz FDL noteikto apmēru (-0,5), koriģējošais mehānisms nav piemērojams.

⁴⁸ Microsoft Word - FDP_1_04_498_20221220_Padomes_protokols9_61.docx

gadā ir 305,7 miljoni eiro, bet uzkrātā bilanču noviržu summa visiem gadiem sākot no 2013.gada ir (-203,7) miljoni eiro jeb (-0,6%) pret IKP.

4.6. attēls. Uzkrāto bilanču noviržu summa periodā 2013.-2021. (saskaņā ar FDL 11. panta korekcijas mehānismu)

Avots: FM un Padomes aprēķini

*SIP izņēmuma klauzulas darbības periods

Tā kā 2021. gadā uzkrātā bilanču noviržu summa % pret IKP pārsniedz FDL noteikto apmēru (-0,5%), plānojot VTBI 2024-2026, koriģējošais mehānisms piemērojams sākot ar 2026. gadu, ja prognozētā izlaides starpība būs pozitīva. Uzkrāto bilanču noviržu summa skatāma 4.6. attēlā.